

השיבה השלוש-מאות-ושבעים-ושבע של הכנסת השישית

יום שלישי, ל' שבט תשכ"ט (18 פברואר 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

- היו"ר י. סרלין:**
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה מפי מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- מזכיר הכנסת ח. ליאור:**
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:
- התלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו שעת הידום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 9), תשכ"ט-1969;
2. בצו שעת הידום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין), תשכ"ט-1969.
- כן הונחו מסקנות ועדת הפנים בעניין "מצוקת תושבי תנוחת" ו"פרשת כפר תנוחת".
- כן הונח לקריאה שנייה ושלישית חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת), תשכ"ט-1969 - שחזר מוועדה משותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט וועדת הכספים.

ב. שאלות ותשובות

היו"ר י. סרלין:
נשמע עתה שאלות ותשובות.

1-2. דברי העתונאי פירסון על שיחת הנשיא ג'נסון עם סגן ראש הממשלה מר אלון

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את סגן ראש הממשלה ביום ט"ו בטבת תשכ"ט (5 בינואר 1969):
העתונאי האמריקאי המפורסם דריו פירסון כתב בטורו ביום 4 בינואר 1969, כי אחת הסיבות לעיכוב בהחלטת הנשיא ג'נסון למכור את הפאנטומים לישראל נבעה מ"גישה מוטעית" של סגן ראש הממשלה מר יגאל אלון, באותה שיחה - טוען מר פירסון - העיר מר אלון כי אין לנשיא ג'נסון ברירה, כיוון שבין כך ובין כך יש התחייבות מצד הבא אחריו למכור את הפאנטומים לישראל בשנה שלאחר מכן. לפי דברי פירסון הסתמך מר אלון לצורך זה על נאומי המוע"מדים לנשיאות - האדוניהם ניכסון והאמפרי. לאחר אותה שיחה נתן ג'נסון הוראת עיכוב בעניין מטוסי הפאנטום.

הנני מבקש לדעת:

1. האם אכן דייק מר פירסון ביחסו לסגן ראש הממשלה את הדברים הנ"ל?
2. האם אכן הביע הנשיא ג'נסון בהמשך השיחה מורת-רוח על דבריו של השר אלון והודיעו כי הורה לעכב מכירת הפאנטומים לישראל?

חבר הכנסת א. טיאר שאל את סגן ראש הממשלה ביום י"ט בטבת תשכ"ט (9 בינואר 1969):

דיעה בעתון "הארץ" מיום 5 בינואר 1969 מוסרת כי בעקבות שיחתו של השר אלון עם הנשיא ג'נסון, הורה הנשיא לעכב את עסקת הפאנטומים. עוד מוסרת הידיעה כי בפגישה, שסודרה ללא ידיעת ראש הממשלה או שר החוץ, עורר השר אלון את

הנני לשאול את כבוד סגן ראש הממשלה:

1. מה היה תוכן הדברים שהשימע השר אלון לנשיא ג'נסון בעניין מכירת מטוסי פאנטום לישראל?
2. האם נכונה הידיעה המספרת כי השר אלון קרא נאומים של ניכסון והאמפרי, אז המועמדים לנשיאות, התומכים בהספקת המטוסים לישראל, ואמר לנשיא ג'נסון באופן גלוי, כי אין לו ברירה אלא להודיע על מכירת המטוסים בעצמו?
3. אם כן - מה היתה תגובת הנשיא?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

להד"ם, והראיה: תוך חודש ימים ממועד שיחתי עם הנשיא ג'נסון הודיע הנשיא בפומבי את אשר מסרתי אנוכי בדווחי בנוגע לפתיחת משא-ומתן למכירת מטוסי הפאנטום.

בהקשר זה הנני להביא עמדת דובר משרד החוץ, כפי שהובאה בעתון "היום" מתאריך 8 בינואר שנה זו:

"דברי פירסון על שיחת הנשיא ג'נסון עם סגן ראש הממשלה, מר יגאל אלון, הם מתמיהים מאוד. המשפטים שהוא מצטט מתוך השיחה לא נאמרו ולא הושמעו כלל, ותיאורו של פירסון אינו משקף כל עיקר את רוח השיחה, שהתנהלה ברוח טובה ובא-ווירה לבבית ביותר. כתוצאה מהשיחה יכול היה מר אלון למסור לראש הממשלה ולממשלה את התרשמותו, שהכרעה חיובית עומדת ליפול לגבי אספקת מטוסי הפאנטום לישראל. ברור, שמפאת סדירות הנושא לא פורסם הדבר בשעתו."

היו"ר י. סרלין:

שאלה נוספת לחבר הכנסת טיאר.

בהמלצתי שהועברה אל נשיא המדינה. הוספתי ואמרת, שההחלטה הסופית, במקרה כזה, היא בקדמי הנשיא, ואינני יכול לפרט מה כתבתי לנשיא. אבל כל מה שכתבתי, עשיתי בתום לב ובאמונה שאני עושה דבר נכון.

4-7. כתבה בעתון "הארץ" בעניין עלייתה של הגברת ויגמן, מדריכת סקי משווייץ

חברת הכנסת ש. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"א בטבת תשכ"ט (1 בינואר 1969):

מדריכת סקי יהודיה משווייץ, שביקשה עוד בקיץ לעלות ארצה, לאחר שהוצעה לה עבודה בארץ, לא הגיעה - לאחר שפניתי לא נענו על-ידי הסוכנות - כך מוסרת ידיעה בעתון "הארץ", מיום 25 בדצמבר 1968.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן - מדוע לא נענתה העולה המיועדת?
3. מה האמצעים שנוקט כבוד השר כדי להבטיח מתן טיפול מהיר ליהודים המבקשים לעלות לארץ?
4. מה האמצעים שנוקט המשרד לקליטת העלייה כדי להבטיח תנאי קליטה נאותים לעולה האמורה?

חברת הכנסת י. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"א בטבת תשכ"ט (1 בינואר 1969):

בעתונות הופיעה ידיעה כי מדריכת סקי יהודיה משווייצרית, שרצתה לעלות ארצה לאחר שהוצעה לה כאן עבודה במקצועה, ביטלה את עלייתה מאחר שפניתי תיה להסדיר לה דיוור בהתאם לסידור לגבי עולים מארצות הרווחה, לא זכו לכל תשובה שהיא במשך ארבעה חודשים.

הנני מתכבד לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן הדבר - מה הגוהלים שלפיהם פועל המשרד לקליטת העלייה שיש בהם כדי למנוע מקרים כנ"ל?
3. האם היה ברור מי אחראי לאימתן תשובה במשך ארבעה חודשים?
4. אם כן - אילו מסקנות הוצאו מבידור המקרה?

חברת הכנסת ג. האונר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"א בטבת תשכ"ט (1 בינואר 1969):

בעתון "הארץ" מיום 25 בדצמבר 1968 הופיעה ידיעה על מדריכת סקי יהודיה משווייץ אשר ביקשה לעלות לישראל לאחר שהוצעה לה כאן עבודה, אך עד היום לא הגיעה, כיוון שהסוכנות לא השיבה על פנייתה להסדיר לה תנאים של עולה מארצות הרווחה. שאלותי הן:

- א. האם נכונה ידיעה זו?
- ב. אם כן - מדוע לא השיבה הסוכנות עד היום לפנייתה של גברת הלן ויגמן משווייץ?
- ג. כיצד מתכוון משרד הקליטה לפעול בנוזן?

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

עד כאן ציטט סגן ראש הממשלה את דברי דובר משרד החוץ. ומהי תשובתו הוא לנושא זה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כיוון שאיני יכול, על-פי הגוהלים המקובלים, לציטט מפרוטוקול השיחה ומפרוטוקול הדיווח של השיחה השנייה ביני לבין נשיא ארצות-הברית לשעבר, איני יכול אלא להסתמך על הדברים שפורסמו על-ידי משרד החוץ, והתואמים את המציאות.

הי"ר י. סרלין:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אני שמח מאוד שמשרד החוץ הכחיש את הדבר, רים, אך האם ידוע לסגן ראש הממשלה אם דובר אמריקאי הכחיש את הדברים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

לא בדקתי, ואיני סבור שדובר אמריקאי צריך היה להכחיש את הדברים.

3. השיקולים בעניין החנינה למר יחזקאל סחר

חברת הכנסת א. אבנרי שאל את סגן ראש הממשלה ביום י"ג בכסלו תשכ"ט (4 בדצמבר 1968):

במאמר שפירסם הד"ר אמנון רובינשטיין ב"הארץ" מיום 28 בנובמבר 1968, בקשר עם החנינה שהוענקה למר יחזקאל סחר, מציע הד"ר רובינשטיין לפרסם את נימוקי החנינות והפחתות העונשים באורח שוטף.

בתחילת מאמרו טוען הד"ר רובינשטיין כי מר סחר זכה ליחס מיוחד.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

האם נכון הוא כי בנסיבות העניין זכה מר סחר ליחס מיוחד?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

שאלתה זו, שנרשמה ביום 4 בדצמבר 1968 והופנתה אל שר המשפטים, הועברה ללשכתי על-ידי מזכירות הכנסת ב"6 בינואר שנה זו. עיינתני בה ונוכחתי כי התשובה לה כלולה בתשובתי מיום 29 בינואר 1969 לשאלתה של חברת הכנסת אבנרי באותו נושא.

הי"ר י. סרלין:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

מכיוון שפה מדובר, כבוד סגן ראש הממשלה, על עבירה של שבועת שקר, של מי שהיה המפקח הכללי של המשטרה, ובתוקף תפקידו - האם המלצת כבודו למתן חנינה למר סחר השתקפה בה הערכה לגבי העבירה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

בתשובה קודמת לשאלתה דומה של חברת הכנסת אורי אבנרי אמרתי, שאינני יכול לפרט מה היה כתוב

התחזית הקרובה מבוססת בחלקה על הרשמה בפועל של מועמדים לעלייה.

3. פירוט העלייה הצפוי לפי גושי ארצות לשנת 1969: 1. אירופה - 12,000; 2. אפריקה ואסיה - 13,000; 3. אמריקה הצפונית - 6,500; 4. אמריקה הלטינית - 3,000; 5. שונות - 500. בסך-הכל - 35,000.

4. להבטחת קליטה תקינה של עולים אלו ננקטים על-ידי המשרד לקליטת העלייה, בתיאום עם המשרדים הנוגעים בדבר, האמצעים הבאים: א. בתיאום עם משרדי השיכון והאוצר מוכנה ומעודכנת באופן שוטף תכנית לזיוור עולים. ב. בתיאום עם משרד העבו' דה נקבעים דרכי השגת מקומות תעסוקה, קורסים להסבת מקצוע וכו'. ג. בתיאום עם משרד המסחר והתעשייה מכוונים משקיעים ובעלי מלאכה לעיסוקים מפרנסים. ד. הוקמה ועדת לבדיקת פתרונות תעסוקה לבעלי השכלה על-תיכונית. הוועדה הגישה לי המלצותיה, המועברות עתה לביצוע על-ידי הגורמים המתאימים. ה. מתארגנת מערכת מסועפת לקליטתם החברתית והתרבותית של העולים. ו. מרכזי קליטה, מעונות ואולפנים נמצאים בשלבי תיכנון, בנייה והרחבה. ז. פעולות להקלות שונות בתחומי המכס והמסים נדונות על-ידי משרד האוצר ובתיאום עמו. ח. ננקטים אמצעים שונים לבני פרויקטים קבוצתיים, מקרים מיוחדים וכיוצא בזה, לפי הצורך.

הי"ד י. סרלין:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני השר, הואיל והתכנית הידועה כ"תכנית אלון" מבוססת בעיקרה על הסייט הדמוגרפי, זאת על יסוד התחזיות שיהיו לנו דק כ-5,000 - 10,000 עולים לשנה, - האם התחזית הזאת של ראש הנהלת הסוכנות אינה מפרכה את ההנחה של הסייט הדמוגרפי הזה?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

היה לי הרושם, אחרי שיחתי האישית עם חבר-הכנסת תמיר, בעקבות שאילתה ששאל, שיכול היה לעמוד על כך שהתכנית הקרויה "תכנית אלון" - ואני אחראי רק לתכנית, אבל לא לשמה...

(קריאה: אבל אתה מסכים לשם?)

אינני מתנגד לו.

כפי שאמרת, יכול היה חבר-הכנסת תמיר לעמוד על כך שתכנית זו מושתתת על יסודות הרבה יותר איתנים ונובעת משיקולים הרבה יותר רחבים מאשר שיקולים דמוגרפיים בלבד. אף-על-פי-כן, אני מאוד מרוצה שלאחר תקופת שפל בעלייה אנו זוכים עתה לגידול ניכר. אני מקווה שהמספר של 35,000 עוד איננו בבחינת המלה האחרונה, ואני צופה למספרים גדולים יותר בשנים שתבואנה. סמוכן, מספרים אלה יש להביא בחשבון גם בשיקולים המדיניים שלנו, אבל אין בהם כדי לשנות את דעתי על טיבה של "תכנית אלון".

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"א בטבת תשכ"ט (1 בינואר 1969):

בדיעה שנתפרסמה בעתון "הארץ" מיום 25 בדצמבר 1968 נאמר כי ז'רמן הלן ויימן, יהודיה, מדריכת סקי משווייץ, לאחר שעמדה במכרז שפורסם בעתונות מטעם בית-הספר חרמון-סקי בארץ, הביעה את נכונותה להשתקע בישראל.

המדריכה הנ"ל ביקשה מהסוכנות באמצעות מר אבנר, מנהל בית-הספר לסקי בארץ, להסדיר עבורה דיור כעולה.

לאחר פניות מרובות של מר אבנר אל מרכז הסוכנות בירושלים, ולאחר שהופנה מפקיד לפקיד, לא ידע אף אחד מהם מי מטפל בעניין.

הגני מבקש לדעת:

א. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

ב. איזה משרד מטפל בעניין דיור לעולה?

ג. מדוע לא ניתן למדריכת הסקי הנ"ל דיור

כמבוקש?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

לפי בקשתי נבדקה כל הפרשה והוברר כי סופר "הארץ", אשר על כתבתו מיום 25 בדצמבר 1968 מסתמכים חברי הכנסת הנכבדים, הוטעה בקבלת אינפורמציה.

מדריכת הסקי הגברת ויימן לא פנתה כלל למשרדי מחלקת העלייה של הסוכנות בשווייץ על מנת להסדיר את עלייתה וקליטתה, ועל כן גם לא נענתה.

הגני סמוך ובטוח כי ברגע שנברת ויימן תפנה למחלקת העלייה של הסוכנות בשווייץ, תזכה שם לטיי-פול הולם.

8. התחזית לעלייה בשנים הקרובות והבטחת אמצעי קליטה יעילים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ט' בטבת תשכ"ט (30 בדצמבר 1968):

יושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית מודיע כי יש לצפות לקצב עלייה של 40,000 איש לשנה בשנים הקרו' בות. כך מוסר עתון "הארץ" מיום 27 בדצמבר 1968.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, על סמך מה מבוססות תחזיות אלון?

3. מהו פירוט העלייה הצפויה על-פי ארצות?

4. מה האמצעים המיוחדים הנוקטים על-ידי כבוד השר כדי להבטיח קליטה יעילה של עולים אלו?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

1. יושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית מסר על תחזית עלייה של 35,000 עולים לשנת 1969 ו-40,000 עולים בשנה הבאה.

2. התחזיות מבוססות על סיכומי העלייה בשנה האחרונה ועל המגמות לגידול העלייה המסתמנות בארצות שונות, וכן על ידיעות ממרכזי עלייה שונים.

חברת י"ה, ישיבה שע"ז
— שאלות ותשובות (ארזי, אלון, לוי, טיאר, בנטוב, ש. תמיר) —

11-12. עידוד הבנייה להשכרה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר השיכון ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968):

ידיעה בעתון "הארץ" מיום 22 בדצמבר מוסרת על משקיע הון קנאזי המתכוון להקים 600 יחידות דיור להשכרה בגבעה הצרפתית במזרח ירושלים, כוונה להביא ארצה עולים להתיישבות באיזור זה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — האם קיימות תכניות ממשלתיות מאושרות לבנות דירות ושיכונים המיועדים להשכרה?
3. האם קיימות הטבות ממשלתיות לבניית שיכונים כאלו?
4. אם כן — מה הן?

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר השיכון ביום א' בשבט תשכ"ט (20 בינואר 1969):

ידיעות בעתון "למרחב" מיום 15 בינואר 1969 מוסרות על תכניות לעידוד הבנייה להשכרה המתגבשות במשרדי האוצר והשיכון.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות?
2. אם כן — מה הסכומים הנדרשים לשם ביצוע תכניות אלו?
3. מה מספר יחידות הדיור הנמצאות בתיכנון?
4. מה הם התנאים הניתנים למשקיעים הצפויים בתכניות אלו?

שר-השיכון מ. בנטוב:

ראה דברי בדיון בכנסת על הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת יצחק גולן ביום 25 בדצמבר 1968, באותו הנושא.

13. שיקום דיירי משכנות עוני

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

ידיעה בעתון "מעריב" מיום 14 בינואר 1969 מוסרת מפי שר השיכון, מר מרדכי בנטוב, כי במסגרת חוק בינוי ופינוי של אזורי שיקום ייעשה נסיון למצוא פתרון כולל ודיור אלטרנטיבי לדיירי משכנות העוני ובתים שמתחת לסטנדרט.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — באילו אזורי מגורים מדובר?
3. כמה משפחות מיועדות לפינוי לפי התכנית?
4. מה המספר הכולל של משפחות הזקוקות לשיקום באזורי מגורים חדשים?

שר-השיכון מ. בנטוב:

1. הידיעה נכונה.
2. מדובר בהודעה מוקדמת לפי החוק על שלושה אזורי שיקום: א. נחלאות, ירושלים; ב. כפר-שלם (סלמה), במבואותיה הדרום-מזרחיים של תל-אביב-יפו; ג. הרובע הקהילי העתיק בצפת.

9. קליטה מקצועית של עולים-סופרים

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

במסגרת ראיון עם הסופר ארנושט לוסיג, שעלה ארצה לפני חודשים מספר מצ'קוסלובקיה, כפי שפורסם בעתון "מעריב" ביום 10 בינואר 1969, הובאו בין היתר, הדברים הבאים של הסופר: "באגודת הסופרים בישראל ערכו לי קבלת פנים נאה, אבל כאשר שאלתי אם אני יכול להתקבל כחבר באגודה, אמרו לי שלא, כי מתקבלים רק ידעי השפה העברית. ואני שואל אותך — האם הקריטריון של היצירה הספרותית היא ההתאמה להשגות? האם זה צודק שמי שיצירתו יונקת מהטראגדיה של העם היהודי — לא יכול להיות חבר באגודת הסופרים בישראל?"

לאור הג"ל אבקש לדעת:

1. האם ידועה לכבוד השר העובדה, כי אגודת הסופרים בישראל אינה מקבלת כחברים לשוונתיה סופרים העולים מהתפוצות, אלא אם הם כבר ידעים עברית?
2. האם מתיישבת גישה זו של אגודת הסופרים עם מדיניות הקליטה של משרדך, בשים לב לעלייה של סופרים מהתפוצות שהתגברה לאחרונה?
3. האם פעל משרדך בנדון למען הקל על הקליטה המקצועית של עולים-סופרים?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

1. עובדה זו ידועה לי.
- 2-3. אגודת הסופרים היא ארגון וולונטרי, הקובע לעצמו את תקנות החברות בו. נציגי משרד הקליטה באו בדברים עם נציגי אגודת הסופרים ומחפשים, מתוך גישה חיובית הדדית, דרך נאותה לפתרון הבעיה.

10. סיוע חברי מועדון "קלוב 250"

להקים עיירת גומש בישראל

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את השר לקליטת העלייה ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

קבוצה של 100 משפחות, המתגוררות באחת מארצות הרווחה, התאגדה במועדון בשם "קלוב 250" כדי לעלות לישראל. כפי שפורסם מבקשת הקבוצה להקים בישראל עיירת גומש בסביבות קיסריה.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם קבוצה זו או נציגיה באו בדברים עם משרדו בנושא זה?
2. אם כן — האם מסייע משרד הקליטה להגשמת רעיון קבוצה זו, וכיצד?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

1. כן.
2. המשרד לקליטת העלייה מסייע לקבוצת "קלוב 250" על-ידי בירור מספר אפשרויות בהתאם למגמת הקבוצה, וכן על-ידי הפגשת נציגיה עם גורמים ישראלים העשויים לסויע להם, ביניהם נציגי משרד הפיתוח והתיירות, החברה לפיתוח קיסריה ועוד. אחת האפשרויות הנבדקות היא באיזור קיסריה.

2. אם כן - מה הסיבה לצימצום בהיקף הבנייה המתוכנן בירושלים?

3. בניית אילו מבנים ציבוריים התעכב בעקבות הצימצום הצפוי בבנייה בירושלים?

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר השיכון ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

כפי שהתפרסם בעתונות, נפגעה ירושלים קשה עקב צימצום הבנייה.

סגן ראש עיריית ירושלים, מר מרדכי איש-שולם, מסר כי הוועדה העליונה לוויסות הבנייה פגעה קשה בתכניות בנינו בעיר. בין השאר מוצע להפסיק את בניית בית החייל, התיאטרון העירוני, בניין המשביר לצרכן ועוד.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

1. מה הן תכניות הבנייה בירושלים שביצען עוכב?
2. מהו שטח הבנייה שצומצם בירושלים?
3. האם צימצום היקף הבנייה בירושלים נעשה תוך התייעצות עם מועצת העיריה ובהסכמתה?

שר השיכון מ. בנטוב:

הוויסות בקשר לבנייני ציבור בירושלים וצימצום היקף הבנייה במידת הצורך הוא בתחום פעולתה של הוועדה לוויסות בנייה ציבורית, בראשות של שר העבודה מר י. א. אלמוגי.

הוועדה העליונה לוויסות הבנייה הציבורית בירושלים לא עיכבה כל תכניות בתחום השיכון הציבורי בירושלים, בכלל זה מבני ציבור הקשורים בבנייה למען העולים.

הו"ר י. סרלין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בנאומו לפני כחודש ימים מסר ראש הממשלה לכנסת, כי אכן צומצמה תכנית הבנייה למזרח ירושלים לגבי בנייני ציבור. מתשובת השר עכשיו משתמע אחרת. אולי יכול כבוד השר ליישב את ההודעות הסותרות הללו?

שר השיכון מ. בנטוב:

דיברתי רק על בנייה ציבורית של שיכונים ובנייני ציבור הקשורים בעולים החדשים.

17. טענות על התערבות ראשי משרד

השיכון בענייני החברה "שיכון ופיתוח לישראל"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

בידיעה שנתפרסמה ב"מעריב" של יום 9 בפברואר 1969 נמסר, כי מנכ"ל החברה הממשלתית "שיכון ופיתוח לישראל", מר בוכוולד, פרש מעבודתו, ואגב כך העלה טענות חמורות על התערבותם של ראשי משרד השיכון בענייניה של החברה הנ"ל.

בין היתר מוסר "מעריב", כי לטענת מר בוכוולד השתמשו ראשי משרד השיכון בחברה הנ"ל לשם עקיפת החלטות ועדת השרים לענייני כלכלה.

3-4. לפי התכנית תקיף הפעולה בשלושת אזורי השיכון כ-2400 משפחות. לדיירים אשר יהיה צורך לפנותם יינתן דיור חלוף בבנייה חדשה. דיור חלוף זה יהיה הן מחוץ לאזורי השיכון והן בתחומי אזורי השיכון עצמו. המספרים יהיו ידועים רק לאחר סיום הסקר, שההודעה המוקדמת מאפשרת את ביצועו. פני-לוח השיכון והפינוי, במידת הצורך, בשלושת האזורים תבוצענה באופן הדרגתי במשך מספר שנים, בהתאם לאפשרויות תקציביות.

14. שיכון מפוני משכנות עוני ברמלה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר השיכון ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

בעתון "על המשמר" מיום 23 בינואר 1969 נמסר, כי ראש עיריית רמלה, מר י. שטיין, פנה לשר השיכון בבקשה לסייע בפתרון בעיית משכנות העוני.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. מה מספר המשפחות ברמלה המתגוררות בבתים רעועים או בדיור ארעי?
3. מה עושה משרד השיכון לפתרון בעיית משכנות העוני ברמלה?
4. מה פרק הזמן הדרוש כדי שבעיית משכנות העוני ברמלה תבוא על פתרונה?

שר השיכון מ. בנטוב:

1. הידיעה נכונה.
2. בהתאם לדין-וחשבון מטעם הרשות לפינוי ובנינו משכנות עוני, יש ברמלה, באתרים שראוי לשקם, 951 מבנים המכילים 1785 דירות. מכלל 1785 דירות אלו מיועדות להריסה 698 דירות.
3. משרד השיכון מעמיד, במידת האפשר, דירות לשיכון מפוני משכנות עוני מתוך הבנייה המתבצעת. לאחרונה הועמדו לצורך זה 24 יחידות דיור בבניין חדש. כן עוזר המשרד לפגונים אליו בהלוואה לשם תשלום דמי-מפתח לשכירת דירות, ובהודשים אפריל-דצמבר 1968 אושרו 17 הלוואות כאלו לתושבי רמלה בשיעור של 4,000 - 6,000 לירות כל הלוואה.

נוסף לכך מעמיד המשרד לרשות דיירי משכנות העוני או הווגות הצעירים מעוטי אמצעים את כל היחידות המתפנות, בלי הגבלה ביחס לגודל היחידות.

4. פרק הזמן שיידרש לשם חיסול משכנות העוני ברמלה ובארץ כולה יהיה תלוי באמצעים שהכנסת תאשר למשרד השיכון במסגרת חוקי התקציב בשנים הבאות.

15-16. ויסות הבנייה בירושלים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום ט"ז בשבט תשכ"ט (4 בפברואר 1969):

ידיעה בעתון "דבר השבוע" מיום 31 בינואר 1969 מוסרת על הכרח בצימצום דרסטי בהיקף הבנייה בירושלים בעתיד הקרוב.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

חוברת י"ה, ישיבה שע"ז
— שאילתות ותשובות (אבנרי, בנטוב, שוסטק, לוי) —

לפי מיטב ידיעתי דנה הנהלת החברה לאחרונה על בחינה מחדש של יעדי החברה ומשימותיה.

19. חשש לצימצום הבנייה בירושלים בגלל חוסר פועלי בניין

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את שר השיכון ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

סקר קובע כי צפוי מחסור של 6,000 פועלי בניין בבירה בשנת 1969. כך מוסר העתון "מעריב" מיום 5 בפברואר 1969.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — כיצד ישפיע הדבר על תכניות הבנייה בבירה בשנה זו?
3. כיצד מתכוונים להתגבר על החוסר הצפוי בפועלי בניין מבלי לצמצם את תכניות הבנייה בירושלים?

שר השיכון מ. בנטוב:

בעיית תיכנון כוח-אדם במשק, בכלל זה משק הבנייה, הוא בתחום טיפולו של שר העבודה, מר י. א. אלמוגי.

עד עכשיו לא צומצם היקף הבנייה של משרד השיכון בירושלים ואף לא הואט הקצב של הבנייה הזאת.

20. מניעת מפולחן קרקע בכפר מג'אר

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר השיכון ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

כפי שנמסר על-ידי מומחי הטכניון שביקרו במקום נשקפת סכנה לבתים בכפר מג'אר שבגליל התחתון כתוצאה ממפולחן וגלישות. קרקע שאירעו באיזור אחרי הגשמים האחרונים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

באילו אמצעים נוקט משרד השיכון לפתרון המידי של הבעיות שנתעוררו בכפר זה?

שר השיכון מ. בנטוב:

היחידה לשיכון מיעוטים שבמשרד השיכון, בתיאום עם גורמים אחרים, מטפלת באופן פעיל בבדיקת המצב בכפר מג'אר שבגליל התחתון, והומינה לצורך זה חוות-דעת מקצועית בטכניון. חוות-דעת כוללת טרם נתקבלה. הבריורים בין הגורמים השונים, הקשורים בעניין לצורך קביעת האמצעים שיש לנקוט, הם בעיצומם.

21. ידיעה על הימצאות מסמכים סודיים בקשר לפרשת רצח ארלוזורוב

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשפטים ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 24 בינואר 1969 מוסר, מפיו של השר מנחם בגין, כי בעובון אישיות שהלכה בינתיים לעולמה (כתב העתון, מר א. עמיקם, מעיר כי הכוונה, כפי הנראה, היא לשר המשטרה המנוח, בכור שיטריה ז"ל), מצויים מסמכים סודיים המאירים את פרשת רצח ארלוזורוב.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם הובא הדבר לידיעת משרד המשפטים?

בהמשך הידיעה נמסר, כי הוראת ועדת השרים לענייני כלכלה, האוסרת על החברה להתחרות בבנייה הפרטית ולבנות דירות מעל 85 מ"ר באזורי מרכז הארץ, נעקפה על-ידי החברה.

הנני מבקש לדעת:

1. האם נכון הוא כי מר בוכוולד התפטר מהנהלת החברה הנ"ל?

2. אם הידיעה נכונה — מה סיבת התפטרותו?

3. האם נכון הוא כי מר בוכוולד העלה טענות, גם בפני הוועדה בהרכב האדונים מילמן, סלמן ואשכנזי, בדבר התערבות ראשי משרד השיכון בענייניה של החברה הנ"ל?

4. האם נכון הוא כי השתמשו בחברה הנ"ל לשם עקיפת החלטות ועדת השרים לענייני כלכלה?

5. האם נכון הוא כי ועדת השרים הנ"ל אסרה על החברה לבנות דירות מעל 85 מ"ר במרכז הארץ? האם בונה החברה דירות בגודל מעל 85 מ"ר, ואם כן — היכן?

6. האם פירסמה הוועדה הנ"ל את מסקנותיה? אם פירסמה — מה היו מסקנותיה?

7. אם הוקמה הוועדה, מה הניע למנות ליושב-ראש הוועדה את מר מילמן, אשר כלפיו העלו טענות בדבר התערבותו בפעולות החברה?

שר השיכון מ. בנטוב:

1. לשאלה הראשונה, התשובה היא: כן.
2. מר בוכוולד ציין כי התפטרותו היא מסיבות אישיות.

3, 6. מאחר שהוועדה טרם הגישה לי מסקנותיה, לא ידוע לי תוכן השגותיו של מר בוכוולד לפני ועדה זו. אינני בטוח כי מה ששם העתון בפיו של מר בוכוולד בא ממנו.

4, 5. החברה מקפידה לפעול בהתאם לעקרונות שנקבעו לגבי תפקידיה על-ידי ועדת שרים לענייני כלכלה.

7. לא ידוע לי על טענות שהועלו נגד מר מילמן. לפי שיקול דעתי הבחירה היתה לטובת העניין.

18. ידיעה על הצעה להעביר פעולות החברה לפיתוח אשדוד למשרד השיכון

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

עתון "הארץ" מיום 9 בפברואר 1969 מוסר, כי נציגי הממשלה בחברה לפיתוח אשדוד העלו את הרעיון כי יש לחסל את החברה ולהעביר את פעולותיה למשרד השיכון או לאחת משלושותיה.

הנני מבקש לדעת:

1. האם יש אמת בידיעה זו?

2. אם הידיעה נכונה — מה השיקולים שהניעו את נציגי הממשלה בחברה להעלות את ההצעה הנ"ל?

שר השיכון מ. בנטוב:

החברה לפיתוח אשדוד אינה כפופה בפעולותיה למשרד השיכון, ועל כן לא ידועים לי פרטי דיונים במועצת המנהלים שלה.

— שאלות ותשובות (אבנרי, י. ש. שפירא, סרלין, ידיד, ארבל-אלמזלנו, אלוני) —

העניינים הפליליים והאזרחיים שטיפל בהם בית-המשפט בחיפה ושבו מטסיבת נצרת, המרחקים וכן אופי האוכ' לוסיה של נצרת וסביבותיה.

לשאלות 3 ו-4: נבדקה ההצעה לפתיחת בית-משפט מחוזי באשקלון, ובין היתר נבדקו העניינים בבית-המשפט המחוזי בבאר-שבע, אשר אליו פונים היום תושבי אשקלון כאשר הם נזקקים לבית-משפט מחוזי. הסתבר כי בתביעות אזרחיות הוגשו לבית המשפט המחוזי בבאר-שבע נגד תושבי אשקלון בשנת 1967 רק 21 תביעות מתוך 515, ובשנת 1968 רק 19 תביעות אזרחיות מתוך 515. בתביעות פליליות הוגשו נגד תושבי אשקלון בשנת 1967 רק 57 תביעות מתוך 447, ובשנת 1968 רק 29 תביעות מתוך 570. באתי איפוא לדי מסקנה שאין טעם לפתוח בית-משפט מחוזי באשקלון.

יתירה מזו, אינני חושב שיש לקבוע כלל שביט-המשפט המחוזי בבאר-שבע ישב באשקלון בשביל לברר שם עניינים הכרוכים במקום ובסביבתו. ייתכן שבמקרה זה או אחד ימצא לנכון נשיא בית-המשפט המחוזי לקבוע ישיבה יאתה או יותר באשקלון, כדי להקל על הבאת ראיות או מנימוקים דומים. אבל אינני חושב שיש לצאת מגדר זו.

23. הסיבות לאי-פתיחת בית-משפט מחוזי באשקלון

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזלנו שאלה את שר המשפטים ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969): בהתחשב בעובדה שבאשקלון מתגוררים למעלה מארבעים אלף תושבים ובהגדר בית-משפט מחוזי נאלצים תושבי העיר והישובים הסמוכים לנסוע לבית-המשפט המחוזי בבאר-שבע — דבר הכרוך בביזמן זמן והוצאות כספיות — רצוני לשאול את כבודו:

1. הקיימת תכנית לפתיחת בית-משפט מחוזי באשקלון?
2. אם כן — מתי ייפתח בית-המשפט?
3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

נא ראי תשובתי שניתנה זה עתה לשאלתה של חברת-הכנסת מנחם ידיד באותו נושא.

24. סמכות בתי-הדין הרבניים בענייני ילדים ומוזנות הכרוכים בתביעות גירושין

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר המשפטים ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

בראיון שנתת ל"דבר" ושפורסם ביום ו', 17 בינואר 1969, אמרת בתשובה לשאלה: "האם אין מחשבה להפקיע מבתי-הדין הרבניים את ההכרעה בגורל הילדים", כי "ענייני ילדים ומוזנות הם חלק בלתי-נפרד משאלת הגירושין".

כיום יש תביעות במוזנות ובענייני ילדים גם שלא בקשר לגירושין כשהזוג חי בנפרד, וכן לאחר גירושין במה שנוגע למוזנות ילדים, וכן יש תביעות כאלה מצד זוגות מעורבים אשר כלל לא יכולים לפי החוק הישראלי להתדיין בענייני גירושין.

2. האם נידונה במשרד המשפטים הצעה לקיים משפט חוזר במשפט סטבסקי, אחימאיר ורוזנבלט?
3. אם נידונה ההצעה — מה הוחלט בנוון?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לשאלה 1: הדבר לא הובא לידיעת משרד המשפטים.

לשאלה 2: התשובה היא שלילית.

לשאלה 3: מהתשובה לשאלה 2 ברור שאין שאלה זו מתעוררת כלל.

הי"ר י. סרלין:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אני מניח שהשר בגין נאמן על כולנו, שאם הוא משמיע טענה כל-כך חמורה, יש לו על מה להסתמך. לכן, אם השר בגין יביא את הדברים לידיעת שר המשפטים — האם יתחיל בירור ברוח זו?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אני מניח, שאם השר בגין יביא כל ידיעה למשרד המשפטים, שנמצאת בסמכותו של משרד המשפטים, ישימו לב לדבר ויטפלו בו.

22. הסיבות לאי-פתיחת בית-משפט מחוזי באשקלון

חברת-הכנסת מ. ידיד שאל את שר המשפטים ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

ראש עיריית אשקלון, מר רחביה אדיב, העלה תביעה לפתיחת בית-משפט מחוזי בתחום שיפוט, מאחד שמאות מתושבי אשקלון נאלצים כיום לנסוע לבית-המשפט המחוזי בבאר-שבע.

אודה לכבודו אם ישיביני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. לפי אילו קריטריונים נקבעים בערים בתי-משפט מחוזיים?

3. האם נבדקה תביעת עיריית אשקלון לפתיחת בית-משפט מחוזי בתחום שיפוט? אם התשובה חיובית — מתי ייפתח בית-משפט מחוזי באשקלון?

4. מה מספר התיקים השייכים לאשקלון וסביבתה שנידונו בבית-המשפט המחוזי בבאר-שבע?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לשאלה 1: נכון שמר רחביה אדיב, ראש עיריית אשקלון, ביקר אצלי בלוויית מספר עסקים מאשקלון וביקש לפתוח בית-משפט מחוזי באשקלון.

לשאלה 2: מאז קום המדינה ועד כה נפתחו שני בתי-משפט מחוזיים, בנוסף על שלושת בתי-המשפט המחוזיים שבירושלים, תל-אביב — יפו וחיפה, שהיו קיימים עוד מאז. שני בתי-המשפט המחוזיים הנוספים שנפתחו הם אחד בבאר-שבע, שנפתח בתקופת כהונת קודמי, ואחד בנצרת, שנפתח בזמן כהונתו. אין לומר שיש קריטריונים מוגדרים לגבי פתיחת בית-משפט מחוזי, אבל כאשר החלטתי על פתיחת בית-משפט מחוזי בנצרת הכאתי בחשבון את מספר

"בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין". בבואו לפרש סעיף זה פסק בית-המשפט העליון (בית-דין מיוחד 1/60, פס"ד ט"ו, עמ' 1457 ואילך, ובעירעור אזרחי 425/63, פס"ד י"ח, עמ' 325 ואילך - בשניהם מפי השופט חיים כהן), כי אין ספק בכך שענייני החזקתו של ילד קטין הם מן העניינים הכרוכים בתביעת גירושין כמשמעותם בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג, ועל כן יש לבית-הדין הרבני הסמכות היחודית לדון בהם. ולאחרונה חזר על הלכה זו השופט זוסמן (בבג"ץ 18/68, פס"ד כב, עמ' 726).

ב. התשובה היא: לא.

הי"ד י. סרלין:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך, עבודה-מפ"ם):
הואיל וחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות מאוחר יותר, והואיל וקיימת אי-בהירות בעניין זה, האם אדוני אינו סבור שעל שאלה כזאת, שעה שהשר עוגה תשובה לציבור - או יותר נכון, לציבור באמצעות העתונות - כדאי היה להבהיר את הדברים ולא לתת הסבר שהוא חד-משמעי ואיננו מתאר את הנושא לאמי-תו?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אינני סבור כך.

אודה איפוא לכבוד השר אם יואיל להבהיר לי:
א. אימתי הוחלט ובאיזה פורום כי "ענייני ילדים ומוזנות הם חלק בלתי-נפרד משאלת הגירושין", ומטעם זה, כפי שהשתמע בדבריו, יש לשמור על סמכות בלעדית בגדון בידי בתי-דין רבניים?

ב. היש בדעת הממשלה להציע תיקון בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

א. דברי בעתון "דבר" על הדיון בענייני ילדים ומוזנות נאמרו בקשר לשאלת ההתדיינות בגירושין, ועל כן יש לראות את תשובתי כמתייחסת לדיון בענייני ילדים ומוזנות הכרוכים בתביעות הגירושין.

בקשר לכך עלי להזכיר לחברת-הכנסת שולמית אלוני, כי ה"פורום" (בלשונה) אשר החליט על סמכות יחודית של בתי-הדין הרבניים בשאלות ילדים ובענייני מוזנות הכרוכים בתביעות גירושין - היא הכנסת עצמה, אשר קבעה בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג, כך (אני מצטט): "הוגשה לבית-דין רבני תביעת גירושין בין יחידים; אם על-ידי האשה ואם על-ידי האיש, יהא לבית-דין רבני שיפוט יחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מוזנות לאשה ולילדי הוזג".

כפי שתיווכח השואלת, במוזנות הכתוב מדבר במפורש, ואילו לגבי ילדים, ובעיקר בהחוקת ילדים, הכתוב מדבר על דרך ההכללה ואומר (אני מצטט)

ג. הצעות לסדר-היום

1. תושבי כפר מג'אר ללא קורת גג

שרובם חיילים משוחררים, ראוי לעזרה דחופה, מכיוון שהוא נתון עתה במצוקה שאין לזלזל בה.

הגשמים שירדו השנה גרמו הרבה נזקים לאזרחים הערביים בישראל. נגרמו נזקים לרכוש, לבניינים, לעצים, לגידולים החקלאיים ולעדרים, ועוד. גם אחינו הדרוזים ברמת הגולן ניזוקו השנה מן הגשמים והשליגים.

המועצות המקומיות הערביות אינן יכולות לשאת בנזקים חמריים אלה, שכן להרבה מועצות מקומיות ערביות אין תקציב מספיק לטיפול בעניינים אלה, שהרי אינן מקבלות מענק של 20 לירות לנפש, כפי שנהוג הדבר לגבי המועצות המקומיות היהודיות. גם כפרים, שבהם מתגוררים חיילים משוחררים, אינם מקבלים מענק כזה.

מכאן אני רוצה לחזור לגוף הנושא, הוא כפר מג'אר: המהנדסים זקוקים לסכום של 75,000 לירות כדי שיוכלו להשלים את העבודה בכפר הזה.

לכן אני מציע להקים ועדה ממשלתית, מורכבת מנציגי כל המשרדים הממשלתיים, שתטפל בראש ובראשונה בבקעה הדחופה של תושבי מג'אר, בעיה החשבת לאסון, ואחר-כך תטפל הוועדה בבעיותיהם של כל הכפרים הערביים בישראל, לרבות רמת הגולן, שניזוקו כתוצאה מן הגשמים שירדו השנה.

הי"ד י. סרלין:

נשיאות הכנסת הכירה בדחיפותן של שתי הצעות לסדר-היום - של חברת-הכנסת מועדי ושל חברת-הכנסת נחילה. אבקש את חברת-הכנסת מועדי להביא את הצעתו לסדר-היום: תושבי כפר מג'אר ללא קורת גג.

ג'בר מועדי (הסיעה הדרוזית הישראלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסיבה שהגיעה אותי להעלות את הנושא הזה על סדר-יומה של הכנסת, הוא הצורך הדחוף בדיון בנושא הזה.

קיבלתי מברק דחוף מן המועצה המקומית מג'אר, חתום על-ידי ראש המועצה השייך גמר עראיצ'ה, ובו נאמר, כי אסון גדול אירע בכפר כתוצאה מן הגשמים העזים שירדו בשנה מוזרה זו, דבר שהעמיד 150 יחידות דיור, שיושבים בהן כ-1,000 תושבים, לפני סכנת התמוטטות.

כך נאמר בדין-וחשבון של המהנדסים, שנשלחו על-ידי מחלקת ההנדסה של הטכניון בחיפה, ובו ציינו, כי ההר נעתק, הבניינים נבקעו, ועצי הזית זזו ממקומותיהם למקומות אחרים, דבר שהוא מוזר מאוד ולא קרה דוגמתו לפני כן. אולם, לפי דברי המהנדסים, קרה כדבר הזה לפני אלפים שנה.

הכפר מג'אר, אשר בו יחד עם הכפרים הסמוכים, שנפגעו אף הם, קרוב ל-5,900 נפש מבני שלוש עדות,

2. מצבו הקשה של הכפר מג'אר שפקדו אסון טבע

מחשש התמוטטות הבתים על ראשיהם של התושבים וילדיהם.

הדו"ח, שנמסר על-ידי הטכניון ועל-ידי מהנדסים מומחים ביחס לכפר מג'אר על יסוד בדיקה גיאולוגית מקיפה של הקרקע במשך קרוב לעשרה ימים, הוא דו"ח ברור שאינו טעון ביאור. עניין פנינים של הבתים ברור אף הוא. ברם, השאלה היחידה, שאנו מעוניי-נים בתשובה ברורה עליה, היא: לאן ילכו תושבים אלו? והיכן יתגוררו ומשפחות אלו עם ילדיהן?

ההכרה על נכונוהו של משרד השיכון למתן הלוואות לבנייה היא דבר שאנו מודים עליו.

אולם כלום יפתור דבר זה את הבעיה הדחופה עד למאוד? עניין זה חמור מאוד ואין מקום לכניסות, לדיונים ולעיונים, מכיוון שאסון זה, שירד גל הכפר מג'אר, הוא אסון טבע, וטבעי הדבר שהממשלה תדאג במהירות האפשרית לפינויים של התושבים, אשר לבתיהם נשקפת סכנת התמוטטות, ולשכנים בבתים שיוקמו לאלתר, לפני שיפגע האסון בתושבים אלו, שכן כל יום שעובר יש בו סכנה חמורה מאוד לחייהם.

לכן אני מציע להקים ועדה משותפת של משרדי הפנים, השיכון והאוצר, שתהיה לה סמכות ביצועית למימון תכנית שיכונם לאלתר של תושבי הכפר מג'אר ושל יתר המשפחות שנפגעו בכפרים אחרים בגליל.

היו"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לסגן שר הפנים, לתשובה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הבעיה הספצי-פית שלפנינו היא של הכפר מג'אר, אולם חברי הכנסת שהביאו את הצעות לסדר-היום, הזכירו גם את השטפו-נות שגרמו נזק למקומות אחרים. אינני רוצה להתייחס עכשיו לבעיה הכללית, אף שגם זו בעיה רצינית מכיוון שאין היא קשורה במישרין בעניין המפורט לפנינו. רק לפני כמה ימים קיבלתי פנייה בנידון גם מעיריית טבריה. ביקשנו לפני כמה שבועות לערוך סקר על היקף הנזקים שנגרמו כתוצאה מפגעי הטבע. לאחר שנדע את המצב, נפנה למוסדות המוסמכים, משרד החקלאות ומשרד האוצר, ונדון ביחד מה יש לעשות בשביל המקומות האלה.

הרבה יותר חמור המצב בכפר מג'אר, מפיוון שכאן לא מדובר רק על פיצויי נזיקין, אלא על מצב מסוכן, שהוא לא רק עלול להיות מסוכן אלא הוא כמעט ודאי, מצב שסכנה בו למספר ניכר למדי של תושבי הכפר.

היינו ערים לבעיה כמעט מראשיתה. עוד ביום 24 בינואר 1969, לפני חודש בערך, נשלח מהנדס פרטי לכפר, מר טבעוני מנצרת, על חשבון ועדת התיכונן והבנייה, כדי לבדוק את המצב. הבדיקה היתה כמובן ראשונית, היא לא היתה מבוססת די צרכה, אך כבר על יסוד בדיקה ראשונה הביע המהנדס את חששותיו שעלול להיווצר מצב חמור.

ביום 29 בינואר 1969 נעשתה בדיקה של מהנדס

היו"ר י. סרלין:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת נח'לה - מצבו הקשה של הכפר מג'אר שפקדו אסון טבע. רשות הדיבור לחבר-הכנסת נח'לה.

אליאס נח'לה (סיעת האחווה הערבית-יהודית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגשמים השוטפים שיירדו בארץ, במיוחד בצפון, בארבעת השבועות האחרונים היו בכמויות גדולות מאוד וירדו באופן בלתי-פוסק, ולא ידעה הארץ כמותם במשך שבועים השנים שחלפו. גשמים אלה גרמו נזקים כבדים לחקלאות בא-זורים רבים והרסו גם כמה כבישים עקב השטפונות. דברים גדולים וחמורים מאלו אירעו לחיי בני-אדם כתוצאה מגשמים אלה. רוב הבתים נהרסו כתוצאה מן הגשמים העזים שיירדו בלי הפסק. בעלי בתים אלה, שרובם עניים ומצבם הכלכלי ירוד, אין ביכולתם לתקן בתיהם או להקים בתים חדשים, ועל כן היו לעוובים ולמפוזרים פה ושם. דבר זה קרה בכפרים: מג'אר, ג'ת, רמה, נחף, זיד-אל-עסד, עילבון, מג'ד-אל-כרום וכפרים אחרים.

בעל הבתים שנהרסו נותרו עם ילדיהם ללא קורת גג. במיוחד אמור הדבר לגבי כפר ג'ת, ששלושים משפחות מבניו שנפגעו על-ידי הגשמים, קיבלו מקלט באופן זמני במגורים ובכנסיות שבכפר, וכן אצל קרובים. בכפר נחף יש 55 בתים, חלק מהם נהרס והחלק האחר בלתי-מתאים למגורים. המשפחות שהתגוררו בבתים אלה שוכנו עתה באורח זמני אצל קרובים וידידים. בכפר מג'ד-אל-כרום נהרסו 26 בתים, ויושב-ראש המועצה המקומית הודיע לי היום כי יש 15 משפחות בכפר ללא מוחסה. אולם, האסון הכבד והמעציב היה זה שאירע בכפר מג'אר. חלק גדול של הכפר נמצא בסכ-נה לאחר היסחפותו הקרקע ותזוזתה ממקומה. כל הבניינים, שהיו קיימים על אותה קרקע, ירדה עליהם סכנה פתאומית. שני בתים נהרסו - אחד מהם נבנה רק לפני שנתיים. יושב-ראש המועצה המקומית וחברי המועצה של הכפר מג'אר הביאו את הדבר לידיעתם של כל המשרדים הנוגעים בדבר. הם סיפרו על מצבם המעציב של תושבי הכפר גם מעל דפי העתונות המקומית, במיוחד כשנתברר להם שסכנה פתאומית נשקפת לתושביהם וילדיהם, אחר שקיבלו את ממצאי הסקר הגיאולוגי והמדידה שנערכו על-ידי מהנדסים ומומחים נבחרים מטעם הטכניון בחיפה, שדיווחו כלהלן: (א) משטח הכפר בכללותו זקוק למדידה גיאולוגית ולסקר מדויק, כי שטח הסכנה הולך וגדל מיום ליום. פעולה זו ניתנת לביצוע על-ידי השקעה של 35,000 ל"י מטעם המועצה המקומית, אלא שאין סכום זה מצוי בידה. (ב) פינויין של 150 משפחות מבתיהן לאלתר, כי סכנת התמוטטות נשקפת לבתים אלו בכל רגע-ואכן התמוטט בית חדש, שבנה לפני שנה בלבד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הלכתי בעצמי לכפר מג'אר, שמעתי את שיחות תושביו, ראיתי את הבקיעים בכפר וכן ראיתי את הבתים. העניין חמור עד למאד. סכנת עקירה מאיימת על קרוב לאלף נפשות

חוברת י"ח, ישיבה שע"י
— הצעות לסדר-היום (בן-מאיר) —

בחיפה ביום 10 בפברואר 1969, ולאחר שקראת גם אתה את דין-וחשבון-הביניים שהוציאה המחלקה לקרקע ודרכים ביום 9 בפברואר 1969, אבקשך לקבל על עצמך את תפקיד הפיקוח ההנדסי במועצה המקומית מג'אר החל מתאריך 11 בפברואר 1969...". הוא צריך להיות במגע מתמיד עם המקום. הוא צריך להופיע שם יום יום ולקיים מעקב יומיומי, אם באופן אישי ואם באמצעות עוזר טכני. למעשה, מישוה צריך להיות במקום כל הזמן. אם יתברר שהמצב מתחיל להיות חמור, עליו להודיע על כך מיד ויתחילו לפנות את המשפחות מן הבתים. לפי הדין-וחשבון מן הטכניון לא ברור אם המצב איננו עלול להשתנות לרעה לפתע פתאום. לפיכך הוטל עלי לקיים מעקב תמידי על המצב, כדי לדעת מה קורה, וכדי שאפשר יהיה לפעול מיד, כפי הצורך.

במקום מתגוררות 1,200 נפש לערך, אבל הדבר נוגע ל-100-140 משפחות. 30-33 משפחות כבר פונו, על-פי הוראות הממונה על המחוז. כאשר נתברר שהמצב שם מסוכן מאוד, נחבקה המועצה המקומית לפנות אותם והם פונו.

בתוצאה משטפון נוסף היה צורך לפנות את התושבים ממשלשה בתים נוספים. בית אחד נהרס בחלקו, ושני בתים נוספים נסדקו, במידות שונות של חומרה.

נתגלו לאחורונה סדקים גם בבניין בית-הספר המקומי. ייתכן שיהיה צורך לפנותו ולא להשתמש בו. ברגע זה עדיין משתמשים בו.

לפי בקשתך הצטרף משרד השיכון לפעולה. המהנדסים של משרד השיכון מבקרים במקום ומשתפים אתנו פעולה בכל העניינים.

המצב למעשה כיום הוא זה: מאותם בתים, ששם המצב חמור ביותר, פונו התושבים. לגבי מאה בתים נוספים ייערך הסקר, אבל איננו יכולים להסתכן למשך כמה חודשים נוספים בלי פעולות מנע. משרדי השיכון והפנים החליטו להוציא סכום מסוים — אינני יודע מגיין ניקח סכום זה, אבל החלטנו לא להתחשב בבעיות תקציביות. כל אחד מן המשרדים החליט להקציב 50,000 לירות כדי לבצע פעולה של ניקוח ותיעול, שביגיתיים תוכל לעכב את ההתפתחות ההולכת ומחמירה. אישרנו את הסכומים. הודיעו לי הבוקר שכבר מתחילים לפעול בעניין זה. מינו לצה"ל, וצה"ל הודיע לי הבוקר שהוא שולח לשם מהנדסים, ואם המהנדסים יקבעו שיש צורך לפנות את התושבים ואין לאן לפנותם, ידאגו להקים מיד אוהלים.

יש לחלק איפוא את הבעיה לשניים: חלק אחד — הפעולות המיידיות, שיש לבצע, ראשית, כדי למנוע את הסכנה וכדי שהשטפון לא יחריף את המצב; ושנית אם חס וחלילה יקרה דבר כזה, — כדי שלא יגרם שום אסון לאנשי שים הגרים במקום. פעולות אלה נעשו ונעשות במהירות רבה. גם הפעולה הנועשית עכשווית על-ידי משרדי השיכון והפנים, ושתעלה 100,000 לירות, ייתכן שתמנע את התהליך. כפי שאמרת, צה"ל עומד הן, ויש מהנדס העוקב אחר המצב עשירי ואורבע שעות ביממה — גם באמצעות עוזריו — דואג שלא יקרה אסון. אם יחריף המצב, מיד יפנו את האנשים ויהיה מקום לפנותם, גם בעזרת צה"ל.

האיזור, שהצביעה על ההתפתחות באותו איזור, על סדקים שנוצרו בהר, והוא הציע להתחיל מיד בתיקונים ובישינויים.

יום לאחר מכן, ב-30 בינואר 1969, הזמין סגן הממונה על המחוז את כל הנוגעים בדבר, את נציגי משרד החקלאות, את נציגי משרד השיכון, את חברי המועצה, את קצין המחוז וכן את המהנדס טבעוני, כדי לדון במצב. סגן הממונה על המחוז ישב בראש הישיבה. המהנדסים הביעו דעתם, כי בלי סקר יסודי אי-אפשר בכלל לקבוע מה צריך לתקן ואיזה איזור ניתן לשיפור. הם הביעו חששותיהם כי חלק מן האיזור אינו ניתן בכלל לשיפור במידה כזאת שיוכלו לעמוד שם בתים, כי הסכנה תישאר גם לעתיד. הובעה דעה שבכאי ורצוי לבקש מן הטכניון בחיפה לערוך בדיקה יסודית בגדון. בסוף הישיבה הובעו גם הערכות על ההוצאות. הובאה הצעה לעשות פיצוצים ולהקים קירות תומכים. היתה גם דעה נגדית של המהנדס סרוגי, אשר אמר כי הוא נגד פעולות פיצוץ העלולות לגרום נזק לבתים שבקרבת מקום, והוא הציע לבנות רק קיר-מגן. ניתנה הערכה כספית לביצוע הפעולות — 20 עד 30 אלף ל"י. בסוף נכנס הממונה והודיע כי "אינו רוצה שהסכף יהיה גורם לניכוב ביצוע הפעולות הנחוצות, ואם אומרים שפעולות אלו יעלו 30 אלף ל"י, הוא ידאג לגייס סך 15 אלף ל"י והמועצה תשתתף ב-15 אלף ל"י". אולם כעבור זמן קצר נתברר שהמצב עוד יותר רציני. ב-10 בפברואר 1969 נתקבל דיווח מן המתכנן המכין תכנית מיתאר של הכפר. הוא הביע דעתו, שיש לשנות בכלל את כל התיכנון ולהכין תיכנון חדש. הוא אמר כמה דברים, תוך הסתייגות, שאין הוא אחראי לנכונותם, אלא ששמע אותם בכפר. נתברר "כי בשנת 1953 לא היה אפילו בניין אחד באזורים הפגועים". הוא כותב: "היום אני קולט גשוחות התושבים, כי הזקנים היו מזהירים את בניהם שלא לבנות באזורים אלה, שנפגעו מחמת סכנה שבהם", אף-על-פי ששטחים אלה במישור וגראים כמקום האידיאלי לבנייה. הם היו מצביעים על המקום ואומרים: יש לנו מסורת לא לבנות שם. אחרי 1953 לא בנו באזור המסוכן ביותר, אבל היו אנשים שהתחילו לבנות — ובנו מספר ניכר של בתים — על-ידי המקום המסוכן. עכשווית נתגלו סדקים. על כן היתה דעת המתכנן שיש צורך בתיכנון חדש ושאת כל הבתים באזור יש לבטל ועל התושבים לעבור למגורים באזור אחר.

עוד לפני כן התקשר הממונה על המחוז עם הטכניון בחיפה, וכן משרד השיכון, קודם בנפרד ואחר כך במשותף, ושניהם הזמינו סקר בטכניון בחיפה. בדיווח הראשון שניתן על-ידי הטכניון — בדין-וחשבון — ביניים, אין זה סקר יסודי — נאמר, שלא רק באזור המסוכן אלא גם באזור הסמוך אין להשתמש, אבל אין לתת תשובה סופית עד אשר ייערך סקר יסודי, שיארך שלושה-ארבעה חודשים ויעלה 75,000 לירות לערך. משרדי השיכון והפנים החליטו ללכת בדרכו. הוזמן סקר. הטכניון פועל. מובן שאין עדיין תשובות סופיות.

ב-12 בפברואר 1969 נשלח מכתב על-ידי סגן הממונה על המחוז אל המהנדס מחמוד טבעוני, ובו נאמר: "1. כפי שסוכם בינינו לאחר הפגישה בטכניון

כדי שתוכל לדון בה על יסוד כל הנתונים, ולא רק לדון אלא גם לעקוב אחרי ההתפתחות ולקבל דיווח.

היז"ר י. סרלין:

האם חברי-הכנסת מועדי ונח'לה מסכימים להצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים? אני מבין שהם מסכימים.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא של שתי ההצעות לסדר-היום לדיון בוועדת הפנים.

ה הצ בע ה

ההצעה להעביר את הנושא של שתי ההצעות לסדר-היום לוועדת הפנים נתקבלה.

החלק השני של הבעיה נוגע לעתיד - מה יהיה על המפונים ומה יהיה על האזור. נניח שהטכניון, בסקר שלו, יבוא לכלל מסקנה שאפשר, אולי בעזרת פעולות נוספות כגון בניית קיר מגן וכי'. לחזק את האזור ולייצב אותו - ניחא; אבל אם יקבע הסקר שאי אפשר לעשות זאת ושיש לפנות את כל 130 המשפחות ולהעבירן למקום אחר ולהקים ישוב אחר, הרי זו בעיה שאי-אפשר להחליט עליה עד אשר יתבהרו כל העובדות בדיון. בינתיים הטכניון פועל ומתקדם בעניין.

על כן, אדוני היושב-ראש, אינני יודע מה יוכל להועיל לנו דיון במליאת הכנסת. כל הפעולות המיידיות שאפשר לעשותן, הרי כבר נעשו ונעשות; אשר לפעולות לטווח רחוק יותר, צריך לשבת ולדון על כך בכבוד-ראש. אי לכך אני מציע להעביר את הבעיה לוועדת הפנים

ד. חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט - 1969

(המשך הדיון)

היז"ר י. סרלין:

אנחנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום: חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט - 1969, קריאה שנייה, תקציב משרד החוץ. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגני מתכבד, בשם ועדת הכספים, להביא את תקציב משרד החוץ לשנת 1969/70 לקריאה שנייה.

תקציב משרד החוץ לשנת 1969/70 מסתכם ב-77 מיליון לירות, לעומת 72.2 מיליון לירות בשנה השוטפת.

למעשה גדלו מצד אחד ההוצאות ב-10 מיליון לירות בקירוב, ומצד שני גדלו ההשתתפויות בתקציב - ב-5 מיליון לירות בקירוב; התוספת נטו לתקציב מסתכמת איפוא ב-5 מיליון לירות בקירוב.

עיקר התוספת מיועד להגברת פעולותיה של המחלקה לשיתוף בין-לאומי ולהרחבת פעולות ההסברה. תקציב המחלקה לשיתוף בין-לאומי יוגדל בסכום של 3 מיליון לירות לעומת השנה השוטפת - מ-24 מיליון לירות ל-27 מיליון לירות.

התקציב המיועד במישירים להסברה יגדל בסכום של 1.8 מיליון לירות - מ-3.6 מיליון לירות בשנה השוטפת ל-5.4 מיליון לירות בשנה הבאה. למותר להדגיש את החשיבות הרבה שיש לפעולות ההסברה שלנו בדרך כלל, ובמיוחד במצב הקיים כיום ובשים לב לבעיות הצפויות לנו בשנה הקרובה.

ועדת הכספים, אשר ערכה דיון רחב על תקציב משרד החוץ - יחד עם חברי ועדת החוץ והבטחון ובהשתתפותם של שר החוץ ומנהל משרדו - נתנה דעתה במיוחד לשאלות ההסברה ורשמה לפנייה הודעת שר החוץ, כי הסכומים המיועדים לנושא זה יוצאו על-ידי המשרד בהתאם לצרכים החזויים כיום.

אם יחייב המצב הוצאות נוספות, הבטיח האוצר להעמיד למטרה זו סכומים נוספים.

בעת דיוניה על תקציב משרד החוץ המליצה הוועדה - ובוזה אני מוסר הודעה על כך לכנסת - לבחון פעם נוספת, ובמגמה חיובית, עניין ההוצאות האישיות של נציגי ישראל בחוץ-לארץ, ובמיוחד הוצאות בתחום החינוך העברי לילדיהם, מתוך מגמה שהחינוך העברי לא יעלה להם יותר משהוא עולה בישראל.

היז"ר י. סרלין:

נשמע את סקירת שר החוץ על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגני בא, במסגרת הדיון על תקציב משרד החוץ, להשמיע באוני הכנסת את דבר ממשלת ישראל על הבטחון והשלום. אין כאן התחלה כי אם המשך; דיון זה אינו אלא חוליה בשרשרת של בירורים הנערכים בתקופה המדינית החדשה, שנפתחה עם נצחון ישראל על מתקפיה לפני עשרים חדש. מאז ועד עתה נטושה המחלוקת הבין-לאומית בין התביעה ליצור שוב את המתחנות שבאה לדי התפוצצות בניו 1967 לבין השאיפה לחתור לשלום מוצק ויציב. ההתמודדות מתנהלת בין שתי מערכות מושגים. מצד אחד: שביתת גשק; קווי תיחום ארעיים; חרם והסגר; התרת פעולות חבלה ורצח; תכונה למלחמות חוזרות. ומצד שני: שלום קבע; גבולות מוסכמים ובטוחים; תנועה חפשית על פני נתיבי מים וגבולות פתוחים; היסול סופי של הסיכסוך; ורקימת מסכת יחסים תקינים בין שתי האומות שכתבו את הפרקים הגדולים של ההווייה המזרח-תיכונית.

הבירורים הממושכים שנערכו בתודשים אלה טרם הביאו את השלום. אך לא היו חסרי תכלית לחלוטין. נחשפו בהם בבחירות מרובה קווי מדיניות והלכתי-

המבוסס על חחה; אינו יכול לנכנע ממשא-ומתן עם ישראל; אין בו קביעת גבולות מוכרים ובטוחים, להב"דל מקווי שביתת-הנשק הקודמים, אשר מצרים התחייבה לפני תשע-עשרה שנה לא לדאותם כגבול מדיני וטריטורי-ראלי; אין בו סידור שונה לשיט במצרי טיראן מזה שארעיותו ורופפותו הדליקו להבות-מלחמה לפני עשרים חודש; אין התחייבות מצרית אפילו לפתוח את תעלת סואץ לאניות נושאות דגל ישראל מיד להיפתחה לשיט הבין-לאומי; אין בתפיסה המצרית אפילו הכרה עקרונית בריבונות ישראל. כי מדינה ריבונית מחליטה על אחריותה העצמאית מי רשאי ומי אינו רשאי לבוא בשעריה - כפי שקובעת מדינה ריבונית את צביון תרבותה ודמות חיי רוחה. עבדול נאצר לא סיגל לעצמו את ההנחה הפשוטה כי תחום סמכותו מוגבל למצרים בלבד. בעיני דמיונו הוא הופך את ישראל ל"פלשתינה" על מנת להקים בה תרבות מוסלמית-נוצרית-יהודית משולשת. אילו השמיע ראש מדינה זהה את הדעה כי מצרים צריכה להיות מדינה בעלת תרבות קופטית או פרעונית אך לא ערבית, היה הדבר נחשב כטירוף או כשחצונות ללא תקדים. אך נשיא מצרים מכריז הכרזות על צביונה הרוחני והרכבה הלאומי של הארץ הזאת, ואין הציבור הבין-לאומי מזדעזע כל עיקר.

רבה משמעותן של הודעות הנשיא נאצר בפתיחת מועצת האומה ב-20 בינואר ובפגישת אירגוני החבלה והרצח בראשית פברואר. ואלה דבריו האחרונים "הרצון הפלשתינאי חייב למצוא ביטוי ללא הפרעה, צריכה להינתן לו ההזדמנות המלאה להגשים את תקוותיו, ומן הדין שלא תהיה אפוטרופסות על מעשיו. מצרים נקטה קו עקיב זה מאז החל התפקיד עטורי-הגבוהה של אירגוני הטרור הפלשתינאיים. בהתאם לקו זה מעמידה מצרים לרשות אירגונים אלה את כל אפשרויותיה ללא תנאי וללא סייג. בהתאם לקו עקיב זה העריכה מצרים את עמדתם של אירגוני ההתנגדות הפלשתינאיים בדחותם את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967, החלטה אשר הסכימה לה מצרים. מזכותם של אירגוני ההתנגדות הפלשתינאיים לדחות החלטה זו. ייתכן ותהיה מספקת לחיסול עקבות התוקף-נות שבוצעה ביוני 1967. אולם החלטה זו אינה מספיקה לגבי הגודל הפלשתינאי."

כלום אין דברים אלה מחסלים כל אשליה, כאילו יש ערך לכך שאי-פעם תהיה מצרים את המדיניות הבין-לאומית המותווית בהחלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967? נאצר מקבל מדיניות זו מן השפה ולחוץ תוך התנגדות קיצונית למרבית סעיפיה. אותו נוסח הגוש בשעתו לא כתבנית אשר תתבצע מעצמה כי אם כרשימת עקרונות, שעליהם אפשר להשתית משא-ומתן שלשם כינון שלום קבע. אותה הגדרה, שיש בה גם חיוב וגם חסר מרובה, אינה תובעת חידושם של קווי שביתת-הנשק הקודמים. היא דורשת - כפי שהבהירה ממשלת ארצות-הברית באוני ברית-המועצות ב-15 בינואר - קביעת גבולות מוכרים ובטוחים "שאינם זיהים עם הקווים שהיו קיימים לפני 5 ביוני או בכל תאריך אחר". יתר על כן, אין שום הצעה של מוסד בין-לאומי המחייב בת פעולה כלשהי "אלא במסגרת של שלום קבע" - כאן אני מצטט את דברו של מנסח ההחלטה. הנה כי כן: בשעה שמצרים מסובת לקדם הסכם עם ישראל; שוללת את המושג של שלום קבע; מתנגדת לכל מאמץ לקבוע

נפש של המשתתפים במאבק מדיני זה במישרין - ושל המשפיעים עליו מרחוק.

בטבע הדברים מרוכזו מבטנו קודם כל במדיניותה של מצרים. הרי ממשלה זו היא אשר הרסה במו ידיה את המציאות האזורית שנתגבשה במשך העשור הקודם. שליט מצרים יזם את מלחמת יוני ב-1967; הוא רצה בה; הוא התרפק עליה; הוא קידם אותה בברכת הכנסת אורחים חמה; והוא העניק לכל הדורות הבאים עדות קולעת על אחריותו להתלקחותה. כי כיצד נשכח את המלים המחרידות שהשמיע באזינו ב-26 במאי לקול המולת צבאות, מטוסים וטורי שריון המתקבצים מולנו; לקול זעקת הנקם של המונים משולהבים בחו"צות; ולמראה הגרודם הסמלי בקהיר, סימן לגורל הצפוי לישראל ולתושביה; ואלה הדברים ששמענו באותו יום: "העם הערבי רוצה בקרב. ממתנייהם היינו למועד הגאות בו נהיה מוכנים לחלוטין. באחרונה חשנו כי כוחנו גובר במידה מספקת, וכי אם נאסור קרב על ישראל עתידים אנחנו, בעזרת האל, לנצח ולכבוש. המלחמה תהיה כוללת ומגמתנו היסודית בה - השמדת ישראל. ייתכן כי לא היינו מסוגל להשמיע דברים כאלה לפני חמש או אפילו שלוש שנים. היום, אחת-עשרה שנה אחרי 1956, ביכלתי לומר דברים אלה מפני שאני חודר בטחון."

כנסת נבבדה, העלאת זכרונות אלה אינה בחינת תרגיל היסטורי מופשט. זוהי תמציתה של הבעיה המדינית אשר לפנינו היום. מי שלא יחיה את חרדת זכרונותינו לא יוכל להבין את היגיון מדיניותנו. כי בראש מדיניותנו עומד הצו העליון: למנוע התחדשותן של הסכנות ההן; לעולם לא לשוב אל האנדרולמסיה המדינית והמשפטית ואל הפגיעות הבטחוניות והטריטוריאליות אשר כמעט גזרו עלינו כליה.

על רקע זה אני בא לברר את מגמת המדיניות המצרית כפי שהיא מסתמנת לעינינו. לא אעקוב אחרי כל סיבוכי התפתחותה ונפתולי ביטוייה. די שנתודע אליה כפי שהיא היום. אנו לומדים עליה מתוך חילופי הדברים שהיו לנו באמצעות השגריר יארינג; מדברים מוסמכים המובאים לידיעתנו מפי ממשלות ושרים המקיימים שדרים עם קהיר; ועל הכל: מההודעות מוסמכות וברורות מפי האחראי העליון לעיצוב מדיניות מצרים. מכל אלה יוצאת המסקנה הברורה כי עבדול נאצר, אדריכל המלחמה ב-1967, הוא המחבל הראשי בסיכויי השלום ב-1969. מדיניותו מסתכמת בפתרון די-שלב. השלב הראשון: נסיגת כוחות צה"ל אל קווי 4 ביוני 1967 על מנת שצבאות מצרים ומטוסיה ירדפו אחריהם ויתיישבו שוב במצב סייג. השלב השני: הסתערות מוחצת על שאריתה של ישראל על-ידי אירגוני מחבלים המופעלים על-ידי ממשלות ערב. תכנית זו להריסת ישראל בשני שלבים מונשת לעולם במין ערמה חגיגית כאילו יש להשתומם על שישאל אינה מאמצת אותה בהתלהבות בלתי-מסוייגת.

חברי הכנסת, גיסה חודרת זו של המדיניות המצרית אינה פרי דמיוני; אף אינה מושחתת על פירושים שנויים במחלוקת. היא מזדקרת בבחירות גמורה מתוך ההגדרות המצריות המוסמכות ביותר. ממשלת מצרים קובעת את התנאים דלהלן לכל הסדר מדיני שיתקבל על דעתה: ההסדר המוצע לא יהיה שלום קבע

גבולות בטוחים ומוסכמים במסגרת של כיוון שלום, הרי היא מתנכרת לעקרונות המקובלים של משפט העמים ופונה עורף גם לאותה מדיניות בין-לאומית מנוסחת שהיא מתיימרת לקבלה.

ההוּם רבה רובצת איפוא בין עמדת מצרים לבין כל מדיניות בין-לאומית, סבירה ומאוזנת. הזכאית להתקבל על דעתה של מדינה שוחרת שלום. אין סיכוי להתקדמות לקראת שלום בלי שתתחולל תמורה מהפכית נית בעקרונות מדיניותה של מצרים. אף ממשלת ירדן, למרות לחץ המציאות והצרכים המכביד עליה ועל אזרחיה, טרם מצאה דרך להגיע לבירור מפורט, גלוי ויסודי של סיכויי השלום עם ישראל. בינתיים נהפך שטחה לזירה מרכזית לפעולתן המאורגנת של קבוצות חבלנים, שכל מגמתן - חירור מלחמה ומניעת יצירתם של תנאים שהיו נוחים לקידום השלום.

כנסת נכבדה, גורל אזורנו ייחרץ על-ידי הממשלה לות והעמים השוכנים בתוכו, אולם גם מדינות שמחוץ למזרח התיכון מסוגלות להשפיע על סיכויי השלום לחיוב או לשלילה. מלחמת ששת הימים היתה במידה רבה מאוד מעשה ידיה של המדיניות הסובייטית. במשך למעלה מעשר שנים פיתחה ברית-המועצות תכנית עצומה למשלוח חד-צדדי של נשק למדינות ערב. הוצאת מדיניות זו: התגברות הכמות והאיכות ההרסנית של כלי הזין המצטברים במזרח התיכון. במשך ארבע-עשרה שנים רצופות מנעה הממשלה הסובייטית את מועצת הבטחון מבקורת על מעשה כלשהו של איבה ערבית נגד ישראל. שלילת המעבר במצרי טיראן ובתעלת סואץ; מניעת פיתוחם של אוצרות מים; רציחתם של ישראלים על אדמת ישראל בידי חבלנים ערביים; החסות מדינות ערב והסתגנותם של טרוריסטים; אימוץ השמד מוצהרים ומתמידים - כל אלה חסו תחת כנפיו של הווטו הסובייטי. במשך שנים רבות לפני מלחמת יוני 1967 לא השמיעה ברית-המועצות בפומבי אפילו מלה אחת מפורשת על חובתן של מדינות ערביות לכבד את ריבונותה של ישראל ובטחונה. והיתה זו בדוּתה סובייטית על "ריכוזים כבדים של כוחות ישראלים בגבול הסורי", אשר שיכנעה את מצרים לקבץ את המוני צבאה בסיני, לגרש את הכוח הבין-לאומי ולהטיל הסגר במצרי טיראן. זוהי אשמה המורה ומחרידה. המדיניות הבלתי-מאוזנת של אחת המעצמות הגדולות תורמת במישרין להחמרת האיבה בין עמי המזרח התיכון, עד כדי הרחקת סיכוי השלום והדלקת מדורות מלחמה.

כיום המשפט המסכם והמכריע במסמך הסובייטי מגדיר במפורש את מגמת התכנית בזו הלשון: "יחדש המצב שהיה קיים באזור הזה במאי 1967". זוהי הכוונה רת: "יחדש המצב שהיה קיים באזור הזה במאי 1967". כן תובעת התכנית במפורש נסיגת צה"ל לקו שהחזיק לפני 5 ביוני, "על מנת שהממשלה וכוחות הצבא והמשטרה של המדינה הערבית הנוגעת בדבר ייכנסו מחדש". על כן, מי שיתחלל במפת המזרח התיכון, המדינות והצבאות, כפי שהיתה ב-4 ביוני, יקבל רושם מדויק של המצב שברית המועצות משתוקקת לחידושו המלא עכשיו. אותה מציאות של מאי 1967, הנחשבת בעיני ישראל והאוגוסת שוחרת השלום כחלוּם בלהות שצריך למנוע את חידושו, נראית בעיני ברית-המועצות כמגמה נכספת אשר יש להגשימה מיד. ולא עוד, אלא שהתכנית הסובייטית קובעת את פתיחת תעלת סואץ לשיט הבין-לאומי כעניין דחוף, בלי לפרש את פתיחתה לאניות נושאות דגל ישראל. אינה מביאה שום הצעה שיש בה המשך ההגנה היעילה והמתמדת על השיט הישראלי במצרי טיראן. אין התכנית דורשת כיוון שלום קבע על-ידי הסכם שיקבל צורה ותוקף של חוזה, כמקובל ביחסים בין מדינות ריבוניות בשעת מעבר ממצב מלחמה למצב שלום.

דיוע וחזר לכנסת: המצב, שהיה שורר באזור הזה במאי 1967, הוביל במישרין למלחמה. אותו מצב שיקף מוימה תוקפנית שרקמה מצרים, ואשר הצטרפו אליה מדינות ערביות אחרות. מנוי וגמור עם ישראל לא לחדש לעולם את המצב אשר העמיד את בטחונה ועצם קיומה בסכנה מחרידה. על כן, מיד בחיודע התכנית הסובייטית הודיענו לציבור ולממשלות העולם על התנגדותה הבלתי-מסויגת של ממשלת ישראל לתכנית זו.

אך גם המדיניות הצרפתית נתונה בסכך המוסרי וההגיוני הנובע מסיורוב ממשלתה מאז מאי 1967 להכיר כי עקרה או נגד ישראל מוימה תוקפנית

כלום חלה תמורה יסודית או מהותית במדיניות הסובייטית מאז האם מתפתחת המדיניות הסובייטית לקראת מחשבת שלום כנה ומאוזנת? לצערנו, התשובה שלילית. עוד משמיעה התעמולה הסובייטית את טענת הטרק על "תוקפנות" ישראלית - זו הטענה שנדחתה בהדגשה מרצת על-ידי דעת-הקהל ברחבי עולם, ואפילו על-ידי מוסדות האו"ם, בהם נודע ליריבי ישראל יתרון מספרי עצום.

חברי הכנסת, שאלת האחריות למלחמת 1967 אינה בעלת חשיבות היסטורית בלבד. מי שלא יכיר כי ישראל היתה מטרה למוימה תוקפנית במאי-יוני 1967, יתקשה להגיע להבנה צלולה של המציאות המדינית כיום. רק על יסוד העובדה שמצב 4 ביוני

לכפותו. שניים מהם, לאשרנו ולזכותם, כופרים בעצם העקרון של הסדר שלא יהא נובע במישירן מהסכמתם של הצדדים לסיכסוך. אין אפשרות לכפות פתרון אלא על-ידי שימוש בכוח, דבר שרק דמיון מעוות מסוגל להעלותו על הדעת. וכל פתרון השואב את שראתו וכוחו מהכרעות חיצוניות, תחת להיות מושתת על הסכמים ריבוניים בין מדינות האיזור, על כרחו יהיה שביד ורופף. מדינה שתרגיש כי פתרון מסויים נקבע בלחץ חיצוני ואינו משרת את תועלתה וכבודה, תנצל את ההזדמנות הראשונה להיחלץ ממנו. דווקא גולם על אותם הסדרים מעורפלים ובלתי-מוסכמים, אשר נקבעו ב-1957 והתנצו בן-לילה ב-1967, דווקא אותו גורל חייב לחזק בעצו הפעם את ההחלטה הנחושה לא להסתפק בשום פתרון אשר איננו מוסכם מראש על הצדדים הנוגעים בדבר, בהתאם לכללים המקובלים של המשפט הבין-לאומי.

עלי להבהיר כדבר מובן מאליו, כי ישראל לא תשתף פעולה להגשמת הצעות המעובדות בלעדית, ושאינן מוסכמות על-ידיה. יש לה הרצון והיכולת להתנגד בהצלחה לכל תכנית שאיננה מתיישבת עם בטחונה, זכויותיה ושיאפתה לשלום.

ואמנם אין ישראל בודדת באמונתה כי כיבוד עק-רון ההסכם הוא תמציתה של הבטיחה אשר לפנינו. אפילו מועצת הבטחון קראה במפורש למדינות אזורנו לקדם הסכם על כיוון השלום. ממשלת ארצות-הברית הכריזה במעמדים רבים מספור שכל הסדר - אני מצטט - "חייב להתבסס על הסכמה בין הצדדים לכונן שלום צודק ויציב במזרח התיכון". הדעה בלשון זו נמסרה לברית-המועצות ב-15 בינואר 1968; הדגשה זו תוזרת ונשיגית בכל המגעים אשר היו לנציגינו עם ממשלת ארצות-הברית מאז חילופי המשמורת בווינגטון לפני חודש ימים. אגב, אותו מסמך שהגישה ארצות-הברית ב-15 בינואר כולל הגדרה מאלפת של משמעות המושג "גבולות בטוחים ומוכרים". הנה ציטוט הדברים: "קווי שביתת-הגושק לא היו גבולות מדיניים סופיים והיו ניתנים לשינויים מוסכמים מעבר משביתת-גושק למצב של שלום-אמת. היסוד המרכזי של מדיניות ארצות-הברית מאז 5 ביוני 1967 הוא, שמעבר זה חייב להתר-חש. החלטת מועצת הבטחון, הקוראת לכינון שלום צודק ויציב, איננה מפרשת שהגבולות הבטוחים והמוכ-רים שלקראתם ייוסגו כוחות חייבים להיות זהים עם הקווים שהוזכרו לפני 5 ביוני 9 בשום תאריך אחר. המגמה המרכזית של אותה ההחלטה היא להגשים את המעבר למצב של שלום, שאחד מיסודותיו הוא הסכמה בין הצדדים, ולא לחזור לסטטוס-קוו... הגבולות הבטוחים והמוכרים חייבים להיקבע על-ידי הסכם בין הצדדים בהתאם לסעיף 3 של ההחלטה".

ניסוח זה הוא ניסוחה של ארצות-הברית ולא של ממשלת ישראל. אך ממשלת ישראל רושמת ניסוח זה לפנייה.

הצורך להעמיד את הפתרון המיוחל על הסכם חפשי ולא על כפייה הובע באחרונה גם על-ידי ממשלת בריטניה, ובמיוחד בהודעת דובר מוסמך בבית-הנבחרים ביום 10 בפברואר 1969.

זהו נקודת-המחלוקת המרכזית. החיוב שבכל התבטאות מצד ממשלה או מוסד בין-לאומי מותנה

שיזעועה את המצפון האנושי למעמקיו, ועוררה הדים עזים בדעת-הקהל שוחרת השלום בכל היבשות, ובמיוחד בצרפת עצמה. מאז ואילך מתבססת המדיניות הצרפ-תית על כמה עיקרים, שבאו רובם לידי ביטוי לאחרונה בדברי שר החוץ מר דברה בטלוויזיה המצרית. באותה שיחה הוא מכריז כי אין אפשרות של משא-ומתן ישראלי-ערבי. הוא מדגיש כי קשה לתאר עריכת הסכם בין שני הצדדים הלוחמים. הוא מצביע על "האחריות המיוחדת של ארבע מדינות". הוא סבור כי מדינות אלו חייבות "לקיים את האחריות המוטלת עליהן וללכת בעד הסוף - ללכת עד סוף הדרך, אם יהיה צורך, ולהבטיח ביצוע הסדרים שמועצת הבטחון עשויה להח-ליט עליהם".

בדברים אלה ניתן ביטוי גלוי-לב לדעיון שיש אפשרות של הסדר במזרח התיכון, אשר יושג בלי ישר-אל ומחוץ לתחום רצועה. בולטות במיוחד המלים שאינם מוזכרות בהגדרות אלה, או המוזכרות רק על דרך של שלילה: המלה הפשוטה שלום איננה מופיעה כלל; המלים הסכם ומשא-ומתן מוזכרות רק כעניינים שאין להעלות על הדעת את הגשמתם. כן אין זכר לאחריות ריבונית של מדינות לעצב בעצמן את עתיד-אזרון המשותף. לעומת העקרונות הללו עמדת ישראל היא כי להסדר אשר לא יצמח מתוך האיזור, להסדר אשר יורכב מחוץ לאיזור, אין שום אחיזה במציאות הא-זורית, בהווי הבין-לאומי או במשפט העמים. יכלתנו להתנות את בטחון קיום ישראל בהתחייבויות חיצו-ניות נתערעה לחלוטין במאי 1967, הרי יש אפשרות ללמוד משהו מן הנסיון. הרי באותה שעה היו קיימות התחייבויות ברורות ונמצצות שקיבלו מדינות אחדות, ובמיוחד צרפת, במארס 1957 לגבי זכויות הבטחון והשית של ישראל בגבולה הדרומי ובמבואות הים. כמבחן הסכנה התמוטט בניין ההתחייבויות כולו. היום עדים אנו לאמברגו המוטל תוך הפרת הסכמים תתו-מים, במגמה לערער את כושר התגוננותה של ישראל. גם בצעד זה אין כדי להעניק משקל מוסרי ומדיני מרובה ליזמת צרפת בסיכסוך בין-לאומי, אשר הטיפול היעיל בו מחייב גישה מאוזנת יותר וחסרת-פניות. לא ייפלא כי ברחבי הקהילה האירופית ובמסגרות אירופיות רבות מופגן בימים אלה רצון להבהיר כי אין המדיניות הנוכחית הנהוגה בפאריס מייצגת את הקונסוס האירופי הכולל כלפי ישראל והמזרח התיכון.

חברי הכנסת, ריבויים הגובר של הדיונים המתקיי-מים במסגרות שונות על המזרח התיכון מחייב אותי להבהיר את עמדתנו בשאלת האחריות לפתרון המשבר. ביסודה של עמדתנו מונח העקרון המוגדר בבהירות במגילת האו"ם - "השוויון הריבוני של כל המדינות". עקרון זה, "השוויון הריבוני של כל המדינות", סותר את ההנחה, שהיתה רווחת במאה התשע-עשרה ובראשית המאה העשרים, כאילו קבוצה מיוחסת של מדינות רשאית להטיל את רצונה על מדינות אחרות. שיהזור העמים ומהלך "הדקלונזציה" ביטלו את המושג של "שטחי חסות". המזרח התיכון נהפך כולו לשטח ריבו-ני, ועתידו מן הדין שיעוצב בידי עמו וממשלותיו. ישראל דוחה את העקרון של הסדר מוכתב מבחוץ, דווגלת ללא סייג בעקרון של שלום מוסכם. כל רעיון הנוגד מושג זה, נחרץ כשלנו מראש. ואכן המועמדים לכפות הסדר אינם תמימי-דעים לגבי ההסדר שיש

פתוח למשא-ומתן והסכם. ב-7 בינואר 1968 ייפתה הממשלה את כוחו של שר החוץ להגיש לשגריר יארינג הצעת סדר-יום לשיחות עם ממשלת ירדן אשר תכלול את הנושאים הבאים: (1) חוזה שלום; (2) כינון גבולות השלום; (3) שיתוף כלכלי; (4) גישה למקומות הקדושים; (5) הפסקת הסתה וחבל-נות; (6) הימנעות מהסכמים צבאיים נגד ישראל ומהצבת צבאות זרים על אדמת ירדן. ב-7 בינואר העברתי מכתב לממשלת ירדן באמצעות שליח האו"ם, וזו לשונו בחלקו: "זיקת אינטרסים בין שתי מדינותינו אלו היא מחוייבת ומציאות הגיאוגרפיה וההיסטוריה. יותר מאשר לכל מסכת יחסים בין מדי-נות מזרח-תיכוניות אחרות, כדוכים כאן אינטרסים אנושיים במידה רבה של תלות הדדית. נראה, כי לטובתה של ירדן דרושה התקשרות הדוקה ומושתתת על אמון לא פחות מאשר הדבר הזה הוא לטובתה של ישראל. הבעיות העיקריות השנויות במחלוקת קשורות זו בזו קשר פנימי אמין. חופפות זו את זו במידה ניכרת בעיות הבטחון, בעיות כלכליות ובעיות אנושיות. זאת ועוד – חשיבות ראשונה-במעלה נודעת לבסיס המדיני והמשפטי של מסכת היחסים הזאת. אם יוסכם מראש על כינון שלום ברי-קיימא, אפשר יהיה לפתור בעילות ובדרכי כבוד את הבעיות השונות השנויות במחלוקת בין שתי הארצות."

בראשית חודש מארס 1968 מבקש השגריר יארינג לדעת את תגובתנו להצעה לזמן בחסותו את ישראל, מצרים וירדן, כדי לחפש הסדר מוסכם בהתאם לכתב שליחותו. מצרים דוחה, וירדן אינה מקבלת הצעה זו, ואילו ישראל מסכימה להיוועד עם הממשלות השכנות בנשיאותו של השגריר יארינג, כדי לזון בכינון שלום קבע ותוך כדי כך לברר כל סעיף בהחלטת מועצת הבטחון אשר צד כלשהו ירצה להעלותו. ב-1 במאי מוסמך השגריר תקוע למסור במועצת הבטחון כי ישראל מקבלת את החלטת 22 בנובמבר בדבר קידום הסכם לכינון שלום צדק וברי-קיימא, ומביעה נכונות לנהל משא-ומתן. ב-29 במאי, לאחר עריכת דיון בישיבת הממשלה, אני מוסר הודעה בכנסת, ובה הודעה כי אותה החלטה ניתנת לביצוע רק באמצעות משא-ומתן, הסכם, חתימת חוזה, והגשמת התחייבויות חזיות כפי שיתוו ויוסכמו על-ידי הצדדים.

בסוף חודש אוגוסט 1968 הגשתי לשר החוץ של מצרים, באמצעות השגריר יארינג, שורת רעיונות ודעות בדבר פשר המונח "שלום צדק וברי-קיימא". על כך הורחב הדיבור באיגרות נוספות מתחילת ספטמבר 1968. בוויכוח הכללי במושב ה-23 של עצרת האו"ם מוגשת בשם הממשלה תכנית שלום מפורטת, מורכבת מתשעה עקרונות; היינו: כינון שלום; קביעת גבולות בטוחים ומוכרים תוך הסכם הדדי; הסכמי בטחון; קיום גבול פתוח – במיוחד בגיזרה הישראלית-ירדנית; חופש השיט; תכנית חומש לפתרון בעיית הפליטים; מעמד מיוחד למקומות הקדושים בירושלים; חיסול מוצהר של הסיכסוך תוך הכרה הדדית בריבונותן ובעצמאותן של כל מדינות האזור; ושיתוף-פעולה אזורי. כל העקרונות האלה מעוגנים במשפט העמים; כולם מושתתים על מגילת האו"ם; כולם מיוצגים בהחלטת כ"ב בנובמבר 1967. תכנית זו מעוררת בידעת-הקהל בעולם הדים עזים ואוהדים. מכל היבשות מופנית

באמת-מידה אחת: האם אותה התבטאות מעודדת את ממשלות ערב להגיע לידי הסכם עם ישראל או להתחמק מחובת ההסכם? האם היא מפנה את עיני ממשלות האיזור פנימה זו כלפי זו, או החוצה בציפיית סרק להסדר שיגובש ויוסח בחוץ?

אין ספק כי היוזמות שנקטו לאחרונה ברית-המוע-צות וצדפת הסיחו את דעתן של מדינות ערב מכורח ההסכם, טיפחו אשליה של הסדר שייקבע מרוץ לאיזור; הביאו לידי בלימת השליחות העצמאית של השגריר יארינג; גיבבו ניגודים בין-גושיים חדשים על פני ניגודים אזוריים קיימים; וסיבכו יותר משקידמו את הבידור היעיל של סיכויי השלום. ישראל הסבירה שאלו יהיו תוצאות היוזמות האלה. דחוף ביותר להחזיר את הדגש לאחרייתן ויזמתן של המדינות השוכנות בתוך האיזור.

על רקע זה, חברי הכנסת, הגני בא, בסמכות הממשלה ועל דעתה, להגדיר במדויק את העקרונות המנחים את המדיניות הישראלית בחתירתה לשלום.

ההגדרה היסודית של עמדת ישראל נוסחה ב-1 באוגוסט 1967, כאשר אישרה הכנסת את עמדת הממשלה בדבר הצורך להביא לכריתת חווי שלום בין ישראל לבין מדינות ערב. כן נקבע כי תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב שנקבע עם הפסקת האש עד אשר יושג השלום. עמדה זו מעמידה את מדיניותנו על איוון בין שתי מגמות. השגת השלום נקבעת כמטרתה העליונה של מדיניותנו; וקיום המצב שנקבע עם הפסקת האש מתואר כמגמת-ביניים שכוחה יפה כל עוד לא הושג השלום. ב-13 בנובמבר אותה שנה רשמה הכנסת לפנייה בצער את סירובן של מדינות ערב להכיר בישראל, לבוא במשא-ומתן עמה ולכרות עמה חוזה שלום, והודיעה כי נוכח עמדה זו תוסיף ישראל לבצר מעמדה במסגרת הסכמי הפסקת-האש, בהתחשב בצרכים החיוניים של בטחונה והתפת-חותה. יחד עם זאת הובעה שוב הדגשת הצורך בחתירה לשלום קבע. ב-1 בינואר 1968 אושרו יחדיו שתי ההחל-טות היסודיות האלו של 1 באוגוסט ושל 13 בנובמבר. בהודעות, שמסרה הממשלה באותם מעמדים, הוסברה היטב מגמתה המרכזית של מדיניות זו. אין אנו גורסים חזרה למצב הקודם. מאידך גיסא, תנאי השלום, לרבות כינון גבולות השלום, פתוחים למשא-ומתן ולהסכם. שערי מדיניותנו נעולים בפני חזרה למצב הקודם; אך הם פתוחים לרווחה למצב מוסכם חדש, בו תוחלף הפסקת האש בשלום, וקווי הפסקת-האש יוחלפו בגבולות בטוחים ומוסכמים.

מאו ואילך נרקמת והולכת מדיניות הממשלה על-ידי קבלת החלטות נוספות; על-ידי קשירת מגעים עם גורמים בין-לאומיים, וניסוח מפורט של מדיניותנו באוני עצרת האו"ם, מועצת הבטחון ודעת-הקהל בעולם.

כשם שהיתה הממשלה איתנה בשמירת עמדותיה לאורך קווי הפסקת-האש, כך היתה פעילה ויוזמת בבירור סיכויי השלום. מעולם לא קפאה על שמריה.

בדצמבר 1967 הועבר באמצעות השגריר יארינג מסמך לידי שר החוץ המצרי, ובו הצעה לסדר-יום לדיון בכינון שלום צדק וברי-קיימא. במכתב זה מובהר במפורש כי עניין כינון הגבול הבטוח והמוכר

תנאים לשלום מוסכם ובר-קיימא. בנוסף על מגעים אלה, אשר גיליתי היום את מקצתם, פיתחה ממשלת ישראל מאמצי מגע רבים ומגוונים, באמצעות ממשלות ידידותיות המיוצגות בירושלים ובקהיר. קיימנו הידברות מתמדת עם נציגיהם של מיליון ערביי ארץ ישראל, שנפתח המגע אתם עקב מלחמת 1967; לא חסכנו שום מאמץ בשום צינור ובשום צורה לקדם הידברות עם מדינות שכנות על סעיפי השלום, תנאיו וסיכוייו. כאשר יסוכם החשבון הכולל על תולדות התקופה שחלפה מאז סיום הקרבות - אני בטוח שתתרום דעת-הקהל בעולם מריבויין ומגווןן של יזמות ישראל, ומסירובן המצער של המדינות השכנות להיאחז בשום אפשרות להעביר את הוויכוח מפולמוס מילולי אל תחומו של בירור ענייני ומפורט.

חברי הכנסת, אני משוכנע כי רוב מניינו של העם ושל הכנסת תומך במדיניותנו לשני סעיפיה. אנו שואפים וחותרים לשלום, ומקיימים את המצב הקיים עד לכינונו. על איתנות עמדתנו עד לכינון השלום, ועל סידורנו לחזור לחוגות החנק של מצב בטחוני ומדיני רופף, אין צורך להרחיב את הדיבור. הרי זה עתה העניקה הכנסת את אמונה המודגש בממשלה בכל הנוגע למדיניותה באיזור ובעולם. עצם היותנו עומדים, במקום שאנו עומדים, עשרים חודש אחרי סיום הקרבות, מעיד שממשלה זו איננה זקוקה למשגיחים מיוחדים כדי להבטיח שלא יוחלף הבטחון הנוכחי אלא בבטחון יסודי ויצב יותר אשר שמו שלום. אך לא פחות מכן טעון הדגשה - אולי יותר מכן טעון הדגשה - הוא הסעיף האחר, שהוא הראשון בעמדת הממשלה והכנסת: החתירה לשלום.

אפילו סיכוי השלום נראה רחוק, אין אנו בני-חורין לוותר עליו, לחדול לרצות ולהאמין בו או לחסום את הדרך להשגתו. זאת ועוד, האמונה שישלם רוצה בשלום יותר מאשר בהפסקת-אש גרידא - אותה אמונה מקיימת את חזית תומכיה בעולם וגואלת אותה מבדידות הדת-סכנות למעמדה ולבטחונה. שמעתי מדברים ומצאתי כתובים בעתונות נגד "אשליית השלום". אין צורך להרחיב נגד אשליה זו, באשר אין היא קיימת עכשיו כלל ועיקר. מאידך גיסא, יש מקום להתריע נגד אשליה כאילו אפשר לשמור על בטחונה ומעמדה המדיני של ישראל בלי התעניינות פעילה, מתמדת, מופגנת, נמרצת ורבת-לבטים בסוגיית השלום. חיים אנו בדור התמורות, ואין שום הכרח לראות את סרבנותם של שכנינו כתופעה נצחית. כמה דברים אמורים? אם ישלשנו את הדרך היחידה לשנות את המצב הקיים היא תוך החלפתו בשלום אמתי. לשם כך עלינו למלא שלושה תנאים: למנוע חידוש מלחמה, במיוחד על-ידי טיפוח כוחו המתגונן; לחסום כל דרך בפני פתרונות-סרק אשר אין בהם שלום מוצק, מוצהר, יציב ואיתן; ולשכנע את עצמנו, את שכנינו ואת העולם כולו כי בהקשר ממשל של משא-ומתן תהיה ישראל מסוגלת לאור-הם מעמלי דמיון ותנופת העזה שבלעדיהם לא תיעשה המלאכה המורכבת של רקימת חוטי שלום ודי-קיום.

אני רואה צורך להגדיר עמדותינו בכמה סוגיות שלום עיקריות. האחת: כינון השלום. המצב שיבוא בעקבות הפסקת האש חייב להיות מצב של שלום בר-קיימא; שלום צודק ובר-קיימא. השלום אין פירושו העדר

תביעה למדינות ערב להיאחז בעמדה ישראלית זו, כדי לברר במידה המרובה והגמישות את האפשרות לכונן שלום קבע במזרח התיכון. לימים מוגשים תזכירים ישראלים לשרי החוץ של מצרים וירדן, המבוססים על עיקרי תכנית תשעת הסעיפים. מוצע לנצל את נוכחותם של שלושת שרי החוץ בניו-יורק כדי לברר במפורט את הסוגיות המרכזיות שעליהן יש להשתית את השלום. על כל ההצעות של כל היזמות הישראליות הללו משיבות מדינות ערב באחת משלוש דרכים: שתיקה, שלילה או התחמקות. דרכה של מצרים היתה להזכיר את החלטת מועצת הבטחון בדברים המצהי-רים על קבלתה, אך בלויי טירוב מוחלט להגיע לכלל הסכמים של ממש על העניינים המוזכרים בה. בעיצומם של הבירורים האלה משמיע הנשיא נאצר ב-23 ביולי 1968 דברים מוסמכים על מדיניותה של מצרים. הוא מכריז "העקרונות שלהלן במדיניות מצרים אינם ניתנים לשינוי: (1) לא יהיה משא-ומתן עם ישראל; (2) לא ייכונן שלום עם ישראל; (3) לא תהיה הכרה בישראל; (4) לא יבוצעו הסכמים על חשבון שטחי פלשתיין או על חשבון העם הפלשתינאי".

שימו לב, חברי הכנסת, כי דברים אלה נגד שלום, נגד הכרה, נגד הסכם, נאמרים כשבעה חודשים אחרי אותה החלטת מועצת הבטחון, אשר בה שזורים מושגי השלום, ההכרה וההסכם, שתי וערב כחוט השני. קשה להעלות על הדעת, אף בעזרת הדמיון הפורה ביותר, כיצד יושגת שלום על יסודות שליליים ונוקשים כאלה. ואמנם, מול הצעת ישראל לקיים דו-שיח מפורט על סעיפי השלום, נחפו השר מחמוד ריאד לנטוש את ניו-יורק, כאיש הרוצה בירור מפורט של תנאי השלום כחלום בלהות אשר יש לברוח מפניו במירב המהירות.

למרות האכזבות הללו מתכנסת ממשלת ישראל ב-31 באוקטובר ומסכמת ששר החוץ ימשיך במגעיו למען השגת הסכם לכינון שלום בין ישראל ושכנותיה, בהתאם להחלטות הממשלה והכנסת ואולם שר החוץ ב-8 באוקטובר 1968 בעצרת האו"ם. תכנית 8 באוקטובר היא המסמך המרכזי להבהרת תפיסת ישראל על עקרונות השלום. בתור שכזה הוא מוגש במסמך רשמי לכל הביזמות המקיימות יחסים עם ישראל. כן הוחלט למסור למצרים כי במשא-ומתן אתה בדבר הכול המוסכם והבטוח תהיה עמדת ישראל מודרכת על-ידי שיקולי בטחון שיכלול קיום הגנה מלאה על השיט הישראלי דרך מצרי טיראן. הגדרת זיקתה של ישראל ועניינה בבטחון וכשיט באה לכוון את מחשבת מצרים לשתי בעיות מוגדרות שפתרון יאפשר את כינון השלום וקביעת הגבולות. בנובמבר ובדצמבר 1968, בפגישות בניו-יורק, בקפריסין ובציריך, הזמנתי את מצרים באמצעות השגריר יארינג לנסח את עמדותיה המפורטות על שבע סוגיות שעליהן הגדירה ישראל את עמדותיה. נאמר כי עמדות ישראל מוגשות כחומר להסכם. הודגש שאם מצרים תעמיד את עמדותיה מול אלו של ישראל, נברר את קידומו של הדו-שיח. במגמה להגיע למשא-ומתן אחרי תקופת הכשרה מוקדמת.

הנה הבאתי שוב לדיעת הכנסת את פרשת הצעו-תיון, צעדינו ויזמותינו. ישפוט נא העולם אם היתה הצדקה לדחייתם המוחלטת על-ידי מדינות ערב, ואם דחייה זו יכולה לעלות בקנה אחד עם נסיון לברר

חבר-הכנסת חזן ועמו כמה נואמים, שאם גבול השלום חייב להיות בטוח, איננו יכול להיות זהה עם הקווים הבלתי-בטוחים שהיו קיימים בעידן שביתת-הנשק. לעומתו, מי שאומר כי גבול השלום צריך להיות מוסכם, אין לו דרך אלא לסמוך את ידו על דבריה של חברת-הכנסת מאיר, לאמור: "אמרנו גבולות מוסכמים, באשר כל נער וכל ילד יודע, שגבולות מוסכמים אינם גבולות שאנחנו עומדים בהם היום. פירוש הדבר גמי" שות".

כאן אעלה שוב בוכרונה של הכנסת דברים שהשמעתי באזניה ב-26 בפברואר אשתקד, בנואם שהואילה הכנסת לסמוך ידה עליו: "כבר ברור כי כאשר יסתמן הקשר מציאותי של משיא-ומתן, לא התקשה הממשלה לגבש קונסנזוס ברור, מפורט ומתקבל על הדעת, לגבי איוונם המדויק של השיקולים הבטחוניים, הטריטוריאליים, המדיניים, החברתיים, התרבותיים והכלכליים, המצטרפים לחשבון הכולל של מדינת ישראל הרצויה לנו, כמדינה ריבונית, בוטוחה, שוחרת שלום וקידמה, הממלכת ייעודה המרכזי כקניינו, משכן רוחו ואספקלריית תרבותו של העם היהודי." אוסיף היום כי היעד המרכזי של מדיניותנו הוא להבטיח קיומה ובטחונה של ישראל כמדינה יהודית חפשית דמוקרטית, אשר תשכון בשלום בגבולות מוסכמים ובטו"חיים ותקיים יחסי שכנות טובה עם המדינות הקרובות לה.

במהלך התלבטותנו המחשבתית על בעיות השלום הועלו שני רעיונות המסוגלים בבוא העת להתיר סבכים הרבה. בתשובתו בכנסת ב-5 בנובמבר 1968 העלה ראש הממשלה רעיון של אפשרות אבחנה בין גבול בטחוני, לאמור קו שמעבר לו לא ימצא צבא ערבי, לבין גבול מדיני שייקבע במסגרת כיוון השלום. ובנואמי בעצרת האו"ם ב-8 באוקטובר 1968, שהממשלה חזרה ואישרה אותו במפורש ב-31 באוקטובר, נדרשתי למושג של גבול פתוח לפי המתכונת החדשה המתגבשת בקהילה האירופית. הפעלתי עיקרון זה במיוחד לגבי המצב החייב לשרוד בשטח שממערב לנהר ירדן. דווקא בעש"רים החדשים האחרונים באה על ביטויה האחדות הטבעית של תחום זה מבחינה כלכלית ומסחרית, ובמיוחד מבחינת הזיקות היסטוריות והחברתיות ההדדיות, התובעות המשך קיומו ופיתוחו של חופש תנועה ומגע. לשון אחרת: שלמות החיים המשותפים, התנועה והמגע יכולים להישמר, ויהיו הגבולות אשר יהיו. לא תסבול הדעת שיוכלו העמים להתמוג איש עם רעהו בדרכי שלום ומסחר בעתות מלחמה והפסקת אש - ולהסתגר איש מפני רעהו במעין גיטאות בימי שלום דווקא. הסדרי נמל חפשי לירדן בחוף הים התיכון הישראלי וגישה חפשית הדדית לאתרים היסטוריים דתיים הן שתי מגמות נוספות, שהגשמתן מתאפשרת בנקל ככל שיתקבל וישתרש מושג הגבול הפתוח בגיזרה זו. סיכומו של דבר: האבחנה שהעלה ראש הממשלה יחד עם מושג הגבול הפתוח פותחת מגוון רחב של אפשרויות לתכנון שלום קבע אשר יספק אינטרסים יסודיים של ישראל, ירדן והציבור הערבי הארץ-ישראלי במסגרת של חוזה שלום מקיף בין שתי המדינות.

בהקשר זה עלי להסב את תשומת-לב הכנסת לעובדה, שהיא עצמה קבעה כללים חשובים לגבי מעמדם של הצדדים הצריכים לכונן את השלום. בכל

לוחמה בלבד. השלום הוא מסכת יחסים חיונית ומוגדרת בהירות, אשר לה השלכות מדיניות, מעשיות ומשפטיות מרחיקות לכת. היינו, שהסדר השלום ילבש צורת חוזה, אשר יקבע בדיוק את תנאי קיומו בצוותא ויכלול מפה ובה גבולות בטוחים ומוסכמים. מהונו של השלום היא שכל הצדדים מסכימים כי סיכסוכם בין עשרים השנים הגיע לקצו הגמור. שלום פירושו הרבה יותר מאשר אי-לוחמה; חיסול הלוחמה הוא אחד התנאים הרבים המהווים את כיוונו של שלום בר-קיימא. אילו היו לפנים שוררים יחסי שלום בין מדינות האזור, ובאו פעולות איבה להפריע את השקט לשעה חולפת - כי או היה די בכך שיושם קץ ללוחמה, ובכך תושב לקדמותה מטרות השלום. לא כן הומצב באזור הערבי-ישראלי. השלום מעולם לא שרר כאן, ואין כל מצב מקובל או קודם או מתקבל על הדעת אשר אפשר יהיה להחירו לקדמותו. את בניין השלום יש לבנות כאן מן המסד.

עמדתנו השנייה: גבולות בטוחים ומוכרים. במסגרת השלום יבואו, תחת קווי הפסקת האש, גבולות בטוחים ומוכרים, בין ישראל ובין כל אחת ממדינות ערב השכנות. הצבת הכוחות תתבצע בהתאם גמור לגבולות שיתוו במסגרת השלום המוסכם והסופי. מוכנים אנו לחזור לקראת הסכם עם כל מדינה ערבית בדבר כיוון גבולות בטוחים ומוכרים במסגרת של שלום בר-קיימא. אמרנו כי הצעות ישראל על כיוון הגבולות יהיו מדורכות גניע לירי שיקולי בטחון, טבעי הדבר שבדיונים על נושא זה מתבלטות במיוחד אותן נקודות מוקד אשר סימלו ושיקפו את מצבי הפגיעות והמתיחות, אשר היינו שרויים בהם בעשרים השנים האחרונות, ובמיוחד בקיץ של 1967.

אולם כפי שהסביר סגן ראש הממשלה מעל הדוכן הזה ב-11 בפברואר, לא ראתה הממשלה צורך, בהעדר הקשר ממשי של משיא-ומתן, לגדיר במפורש את הצעותיה. טעות היא להניח, כי מידה זו של גמישות וחוסר הגדרה נובעת רק משיקולי ליכוד פנימי. דווקא הדאגה לשלום, דווקא התבונה הבין-לאומית, חייבות להרתיע אותנו מלשרטט בפומבי, בשם הממשלה, מפות שלום מפורטות ומדויקות. כמה מדינות ידיוניות ועתונות בלתי-עניינים, המייעצים לישראל להבהיר במדויק ובפרהסיה את הצעותיה, אינם משרתים את מגמת המתינות הניצבת לגד עיניהם. קודם כל, אם הגבולות עתידים להיות מוסכמים, ממילא אין ישראל יכולה לקבוע אותם קביעה חד-צדדית. יתר על כן, אין איש מאתנו מסוגל ללא מציאות המפכנית של משיא-ומתן ערבי-ישראלי להעמיד את עצמו במצב הנפשי והאינטלקטואלי המדויק, שיהיה שרוי בו לכשיהיה ממש בסיכוי השלום, וכאן יש השפעה בלתי-נמנעת לגורם מהלכו של הזמן.

בינתיים, מי שעוקב אחרי הוויכוח הנטוש בקרבנו והעומד על המשקל המכריע של ההתבטאויות אשר פורסמו, לא יוכל בשום פנים לחשוש שישאל לא תהיה מסוגלת לקיים דיון רציני, סביר, מאוזן ומציאותי על בעיית הגבולות המוסכמים והבטוחים בבוא העת. למעשה, הגדרה זו - "גבול מוסכם ובטוח" - היא בחינת מועט המחויק את המובה. מלים אלו אומרות כמעט את הכל. עוד בדיוני הכנסת ב-11 בפברואר ציין

הגורם הבטחוני. עם זאת נקטנו בעבר, והגנו מוסיפים לנקוט גם בהווה, צעדים להקלת המצוקה ולהחזרה מסויימת של נוטשים וטיפול מזורז יותר במקרים של מצוקה ובאיחוד משפחות. אך מתברר, כפי שכבר נתברר גם ב-1967, שלא הכל תלוי בנו. לעתים גם האפשרויות הניתנות על-דינו אינן מנוצלות על-ידי הצד השני. בעבר היו גם הפרעות מכוונות על רקע מדיני. עם זאת תסיף ממשלת ישראל לבחון דרכה בפרשה הזאת מתוך רצון להקל במידת האפשר על סבל אושי מיותר. תצויין כאן גם מדיניות "הגשרים הפתוחים", שהביאה אשתקד לביקורים הדדיים של מאות ואלפים בין שתי גדות הירדן והאף מחוץ להן, וכן לקיום יחסי מסחר להנאתם של כל הגושים בדבר.

את תכנית השלום שלנו, הכוללת גם סעיפים על חופש השיט, מעמד של המקומות הקדושים בירושלים, וכינון קהילת מדינות ריבוניות במזרח התיכון, נוסף לעבד לפרטיה ולהסביר באוני העולם לפי הקווים שסומנו ב-8 באוקטובר ואילך.

בראשית דצמבר, ושוב באמצע ינואר, הודעתי באורח אישי לשגריר יארינג על נכונותה של ישראל לקיים אתו את סיבוב השיחות הנוסף, שהודיע עליו המזכיר הכללי של האו"ם. לעיכוב פעולתה של שלוחות השלום אחריות ממשלות ערב, שסירבו לא אחת לשגר את נציגיהן במישור סמכות מתאים אל מטהו של נציג האו"ם; וכן ממשלות ברית-המועצות וצרפת, שפתחו במהלכים מקבילים ומסבכים תוך פיצול הימה הבין-לאומית. ישראל סבורה כי מוטב שהאחריות הבין-לאומית תופעל על-ידי שליח מוסמך אחד שאינו משועבד לשיקולים אסטרטגיים בין-גושיים; שאינו קרוע בין ארבעה כיווני מחשבה; ושאינו לו דרך לפעול אלא בשיטה של הדיברות והסכם בין ממשלות האזור. תוצאות שלוחות זו הכיזבו עד עתה. קשה להניח שהשליחות שלום תצליח כאשר מדינה ערבית אחת מחרימה אותה, מדינה ערבית שנייה גורסת עקרונות כגון: לא משא-ומתן; לא הסכם; לא שלום; לא מאמץ לקבוע גבולות שלום; ומדינה ערבית שלישית זועקת על מצבה הנוכחי אך נמנעת לנהל משא-ומתן במסגרת הבין-לאומית הקיימת לצורך זה. אף-על-פי-כן, קיומו של מכשיר זה הוא בלי ספק נכס בין-לאומי חשוב.

בטבע הדברים, חברי הכנסת, לא נעתיי בבטחון הנוגעות במישור לסוגיות הבטחון. ראוי לשר שישאר לעתים בתוך הגבולות הבטחוניים והמוכרים של תיקו, ובכך יפניג דוגמה של מקוריות. אך יש עניין אחר חמור שהשלכתו המדינית חופפת את משקלו הבטחוני ואף מכריעה כנגדו. עדיים אנו לנטייה בעתונות העולמית, ואפילו בדיוני ממשלות, להפריז פלאים במשקלם של אירגוני הטרור. היום קושרים הללו לראשם את כתר "אל-פתח". אתמול ושלשום דובר על "פדאיון" ו"אירגון לשחרור פלשתינה". הואיל ואירגונים אלה נלחמים בישראל, ראית ואף חייבת ישראל להילחם בהם, ואין להוציא את הממשלות המארחות והמעודדות אותם מכלל אחריותן לפי הסכמי הפסקת-האש. אך אלמי אנשים אלה לא יקבעו שום מציאות מדינית באזורנו. אירגונים אלה אינם אלא כלי-שרת ביד ממשלות ערביות שעל שולחן הם סמוכים לכל דבר ולכל צורך. אין ישר-אל רואה עצמה כבת-שיחה או שותפת להדיברות עם

החלטותיה מדברת הכנסת על חווי שלום בין ישראל לבין מדינות ערב. כן מבקשת מועצת הבטחון מאמץ לקדם הסכם בין מדינות המזרח התיכון למען כינון השלום. לרגל דעות משונות ויוצאות-דופן, הרווחות בעולם לאחרונה, חשוב שאנעץ דגש מחוזק ומחדש באופי הריבוי של מהלך השלום. במשך עשרים שנה היה קיים הסדר בין-לאומי שחיב חמש ממשלות ריבוניות (ישראל, ירדן, לבנון, מצרים, סוריה). כל השטחים והתושבים באזור היו מוגדרים לפי דגלי המדינות ההן. עכשיו הגיעה השעה לבנות מסכת יחסים חדשה שתחבט לא בשביתת נשק כי אם בשלום קבע; לא בהסכמי שביתת נשק כי אם בחווי שלום. אך לא חלה בחודשים אלה שום מהפכה המחייבת אותנו להניח כי לישראל במצב שלום יהיה גבול משותף עם חמש מדינות ערביות ולא עם ארבע. אין להנחה זו שום הגיון היסטורי, תרבותי, חברתי, כלכלי או מדיני. התפוררות נוספת של תאי עצמאות או ריבונות תסיף סיבוכים יותר מאשר תוסף שלום. מאידך גיסא, נוסף ביתר שאת לטפח עם הערבים הגרים בתחומי הממשל יחסי שלום, שיתוף וכבוד ככל שיהיו הם וממהיגיהם מוכנים לכך. במגעים עם נציגיו ואזרחיו של ציבור זה אני מתרשם כי בצד רצונו לשמור על זיקה - לכלל העולם הערבי - רצון המושך את לבו מורחב - הוא חש, יותר מצי-בורים ערבים אחרים, את אי-סבירותה של מלחמה מחדשת ואת אי-נמנעותם של חיי קירבה ומגע אתנו. כאן יש מנוף מדיני שחובה להפעילו, אך יש להפעילו במסגרת השאיפה להגיע לחוזה שלום אחד שיקבע את תנאי הדי-קיום של אזרחי ישראל ושל הערבים משני עברי הנהר. אין להוציא את החשבון הסכם, שקבע לערביי השטחים האלה תנאים מיוחדים מבחינת ענייני הבטחון וצרכי המגע והתנועה, תנאים שלא תהיה להם תחולה ממזרח לירדן. קיצורו של דבר: בעיית מיקומו של הגבול אינה ממצה את כל הבעיות והסיכויים המתעוררים בהקשר של שלום דו-קיום בתבל-ארץ זה.

כנסת נכבדה, קיימת ברחבי העולם דאגה מתמדת לגורלם של התושבים שנעקרו עקב הלוואמה והקרבות. כידוע, גרסה מועצת הבטחון בנובמבר 1967 כי בעיית הפליטים הייבת למצוא פתרון כחלק של מאמצי השלום. מגמה זו אף ניכרת בדיוני המושב האחרון של העצרת בבעיית הפליטים. עם זאת הכהרתי בנאומי בעצרת ביום 8 באוקטובר 1968, כי אנו מוכנים לשאת פעולה בטיפול מיוחד מוקדם יותר בבעיה הזאת באמצעות ועידה בהשתתפות מדינות המזרח התיכון, הממשלות התורמות סעד לפליטים והסוכנויות המיוחדות של האו"ם, כדי להתוות תכנית חמש שנים לקליטת הפליטים בחיי עבודה יוצרים באזור. גם לכך הייתה התשובה הערבית - אמירת לאו. אדיש כאן שהמחקרים שנערכו במשך השנה ביהודה ובשומרון, והעדויות המצטב-ות ממקורות אחרים מוכיחים בעליל כי ממדי הבעיה מצומצמים יותר, ושרוב הפליטים באזור נשתורו הלכה למעשה במשך השובב אותם. לעומת זאת הבליטו אף מדינות ידידותיות לישראל את בעיית נוטשי יהודה ושומרון מאז מאורעות יוני 1967. בעניין זה קיימת דאגה עולמית למצבם של מספר ניכר של בני-אדם המצויים עתה במצב של דוחק בעבר-הירדן המזרחי. צריך להיות ברור שגם בנושא זה צריכה עמדתנו להיקבע בהתאם לשיקולים הכלליים של מצבנו, ובייחוד

לשיתוף בין-לאומי, למעלה מאלפיים וחמש מאות מומחים ישראליים. במשך אותן השנים למדו בישראל למעלה מ-10,500 משתלמים וסטודנטים מכל חלקי העולם. במקביל לכך הורכבו 18,000 בני גויער במרכזי הכשרה דמויי נח"ל וגדנ"ע, אשר הקימו במוחצו בארצות המפתחות, ועוד למעלה מ-5,000 משתלמים אחרים לקחו חלק בקורסים שאורגנו במדינות המתפתחות עצמן על-ידי צוותי הדרכה ישראליים. ישראל מקיימת כיום קשרי שיתוף עם למעלה משמונים מדינות דרבי העולם. פעולות הסיוע של ישראל לארצות המתפתחות, אף שהן מצומצמות לעומת האמצעים המושקעים בהן על-ידי המדינות המפותחות, מוסיפות לזכות לתהודה רבה ולהעניק לישראל יוקרה ומעמד נכבד בקרב הארצות המתפתחות. פעולה זו יוצרת תשתית איתנה ליחסיו עם הארצות המתפתחות ומעניקה להם יתר תוכן. סיועה הנרחב של ישראל למדינות אפריקה, אסיה, ואמריקה הלטינית ואגן הים התיכון, מקנה לה דמות חיובית ומשקל סגולי הולך וגדל. בפרוס העשור השני לפעולות סיועו למדינות מתפתחות, נערכים אנו לתנופה מחדשת בתחום הסיוע והשיתוף הבין-לאומי.

חברי הכנסת, ישראל מקיימת כיום בחוץ-לארץ 94 נציגויות דיפלומטיות, ומספר עובדיהן מגיע ל-880. שירות החוץ הישראלי הוא בלנד צבא המופקד על משמרת מערכת מדיניות קשות ברחבי תבל, והעושה את מלאכתו החיונית בתנאים חמורים וקשים.

ועדות הכנסת נדרשו לדיון בתנאי עבודתו של שירות זה, ורצוי שדיון זה ימשך ויתרחב. תוספת התקציב שאנו מבקשים השנה מגיעה ל-7%, והיא נועדת בעיקר להרחבת פעולות ההסברה בחוץ-לארץ, להקמת המדור לתפוצות ולהקמת שתי נציגויות חדשות.

על פעולות ההסברה הרחבתי את הדיבור מעל במה זו בשעה שהועלתה ההצעה לדון בנושא בכנסת. אומר רק כי במערכת ההסברה אנו רואים ורוע המופקדת על המאבק לרכישת דעת-הקהל בעולם לצד קת עמדתנו ולמידת חתירתנו לשלום בר-קיימא באזור. חובה עלינו להרחיב ולהעמיק פעולה זו בשפה הבאה, על מנת שנוכל להתמודד עם האתגרים הניצבים לפנינו במערכה זו. דרושה תשומת-לב מיוחדת לעובדה שדמותה של ישראל בחוץ נקבעת יותר ויותר על-ידי הופעת ישראל בפנים. ישראל עצמה היא עכשיו המבוע הראשון למרבית הפרשנות על מדינתנו, וקלסטר-פניו בחוץ הוא לאמיתו של דבר תוצרת בית.

לפני חדשים אחדים הקימונו במשרד את המדור לענייני התפוצות אשר מתפקדו לטפה, לתאם, להדריך ולהגביר בחוץ נקבעת יותר ויותר על-ידי עם הקהילות היהודיות. משרד החוץ ראה צורך בריכוז הטיפול בנושא חיוני זה, אשר היה תמיד אחת המשימות המרכזיות בפעולתן של נציגויות ישראל.

כנסת נכבדה, בדיונים שנערכו אחרי השלב הראשון של מאבקנו המדיני, למחרת ימי הגבורה של הקיץ 1967, הביעה הכנסת דברי עידוד ותמיכה למייצגים את המדינה בשער האומות. מדיניותנו היום היא אותה המדיניות שהכנסת סמכה אז את ידה עליה. מעמדנו נשמר. עמדותינו לא נשתנו. עדיין שמורים בידנו

אירגוני טרוריסטים נטולי ריבונות, שאינם בעצם אלא יחידה מיחידות הכוחות המזוינים של מדינות ערב.

הפרסומת העולמית הנדבקת לאירגונים אלה מחייבת אותנו להגדיר את מהותם. "אל-פתח" – מהו; מה עושה הוא; מה רוצה הוא.

אשר למהותו, כשמו כן הוא. לא אירגון שיחרור כי אם אירגון השואף לכיבוש. לא אירגון הפועל להחזרת חירותו של עם, כי אם אירגון השואף לחסל את חירותו של העם הישראלי, שהיה הראשון שהרים את נס השיחרור מן המשטר הקולוניאלי אחרי מלחמת העולם השנייה. ישראל היא חלוץ תנועת השיחרור הלאומי במחצית השנייה של המאה הזאת. "אל-פתח" הוא חלוץ המאמץ לבטל את השיחרור הלאומי ולהחזירו אחורנית.

מה רוצה ה"פתח"? התשובה ברורה – הוא רוצה להרוג יהודים. זוהי הגדרתו העצמית. על-ידי כך הוא מעמיד את עצמו בשושלת הנוראה של מבצעי רצח עם בתוספת המושג החדש והמיוחד של רצח מדינה – "פוליטיסידי". לאחר מאמץ לטבוח את העם היהודי להמוני הנפדרים והמשועבדים, נפתח מאמץ לרצוח את החירות היהודית אשר בצל כנפיה הבטיח העם היהודי את נצח קיומו. מבחינה היסטורית-מוסרית יש לכנופיות אלו משמעות נוראה החורגת הרבה מתחום חשיבותן המספרית.

מה עושה ה"פתח"? שאיפתו המדינית ברורה. לחסל כל ריבונות במזרח התיכון ועל-ידי כך לבטל את הישגי השיחרור. לחסל את הריבונות הישראלית על-ידי מלחמה ואת הריבונות של מדינות ערביות על-ידי השתלטות עליהן בכוח ההפחדה. כוונתם היא למנוע שלום, ללבות מלחמה, להפריע לחופש טיסה, לרצוח אנשים נשים וטף נטולי הגנה.

מכאן שכל עתון או משקיף או מדינאי השואל עצמו אם עליו לרחוש כבוד ל"פתח", חייב לשאול את עצמו אם הוא רוחש כבוד למושגים של רציחת יהודים; רצח עם; רצח מדינה; ביטול שיחרור לאומי; מניעת שלום ועידוד מלחמה. המגמות האפלות ביותר המשותרות ללות בחיי הדור נתרכזו בתכניותיה ובאורח פעולתה של תנועה זו. יתרונה היחיד בחולשתה ובאי-יכולתה לבצע את מטרותיה.

יהא דבר אחד ברור: כל הסכם עם מדינות ערב על כינון שלום וביטול לוחמה חייב לכלול איסור מוחלט של פעולת אירגוני חבלנים על אדמתה של מדינה החתומה על השלום. אין כל שחר להנחתו של נאצר כי יינתן לו לעשות "הסדר" ביד אחת ולגהל מלחמת טרור בידו השנייה.

כנסת נכבדה, נסיבות אשר הזמן גרמן הניעו אותי לייחד את סקירתיה לכמה סוגיות מדיניות מרכזיות. במהלך הדיון ובסיכומי אתייחס במפורט אל אותם סעיפי פעולה שיואלו חברי הכנסת להתייחס אליהם.

רצוני לציין ציון-דרך אחד בהתפתחותו של מפעלנו. השנה החולפת חתמה עשור לפעולתה המאורגנת של ישראל בתחום שיתוף-הפעולה עם ארצות מתפתחות באמצעות המחלקה לשיתוף בין-לאומי במשרד החוץ. העשור הזה ראוי לציון חגיגי מאוד. במשך עשור זה 1958 – 1968. שירות ברחבי תבל, מטעם המחלקה

לי כבוד שר החוץ לשאול: מה הוא הקו המנחה למדיניות החוץ - "מה יאמרו הגויים" או "מה יאמרו היהודים"? שר החוץ, אל תחשוב אפילו לרגע, כי אין אנו יודעים להעריך את המאמצים שלך בקשר ל"שמא יאמרו הגויים". ברור, כי יש לנוע רגישות ומתינות הגויים ככל האפשר, אבל תלוי מה העיקר ומתי הטפל. אינני מתכוון בדברי אלה לומר כאילו שר החוץ, במדיניותו עד כה, לא שקל שיקול זה. אולם טבעי הוא ששר החוץ, אשר נתון יותר ממישהו אחר ללחץ ישיר של אומות העולם, יכול ביום מן הימים לכרוע תחת הלחץ של "מה יאמרו הגויים", וזאת כוונתי בפ"ייתי זו.

הדברים ברורים. הקו המנחה אותנו - את כולנו - במדיניות החוץ שלנו צריך שיהא: מה יאמרו היהודים, לאמור, מה היא טובתם של היהודים, ולזאת אני מתכוון ב"מה יאמרו היהודים". אין אני מתכוון, כי הקו המנחה של מדיניות החוץ צריך להיות התעמולה המבוימת והבהולה שנוצרת אצלנו מתוך שיקולים פנימיים מפלגתיים של עמדות ומעמד. אם אני מעלה הדרשה, שהקו המנחה חייב להיות "מה יאמרו היהודים", כוונתי: מה היא טובת היהודים - מה שמבטיח קיום עמנו ובטחון עמנו בארצנו. לאור זה יש לשקול ולמדח את מדיניות החוץ. כלומר, אם בעמדה זו או אנו מבטיחים יותר כי נוכל להיות שקטים ושלוים ללא חרדת התקפת אויב. עלינו לדרוש מה שמבטיח יותר את גבולותינו, ומה שמבטיח יותר את קיומנו. אם הבטחון מובטח יותר בעמדה קיצונית, נקוט עמדה קיצונית, ואם הבטחון מובטח יותר בעמדה מתונה - נקוט עמדה מתונה. נשקול מה טוב לנו ונחלל לשקול מה יאמרו הגויים. אם יקרה שהגויים יציעו הצעה שהיא טובה לנו, אל נלך שולל אחרי תעמולה צעקנית כל-שהיא ומצד מי שחבוא. ואם הגויים יציעו הצעה שהיא רעה לנו ולבטחוננו ומסכנת את קיומנו - ניאבק, נחגוד ולא נסכים לה בשום אופן. לא נחשוש ולא נפחד מ"מה יאמרו הגויים".

יקצר המצע מהשתרע אם ארצה להעלות את השורה הארוכה, בכל מערכה ומערכה ממערכותינו על קיומנו בארצנו, של האכזבות המרות אשר התאכזבו כאשר "קראתי למאהבי, המה רימוני". כאוהבים כאויבים אינם נאמנים עלינו. אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמיים.

מעצב עד מאוד לראות כיצד התדרדרנו וסחבנו, להיאבקות הפנימית בין המפלגות ובתוך המפלגות, את הוויכוח הנוכח לקביעת מדיניותנו - מה טוב לנו או מה רע לנו. יסלחו לי הזועקים נגד ויתורו שטחים, כשם שאבקש סליחה מן הזועקים נגד החוקת שטחים, אם אגיד, כי שניהם כאחד, מתחת לסף ההכרה של הוויכוח, מסתירים ממנה אחרת ואינם דנים לגופו של עניין, הם מנצלים את העניין כקדרוס לחפור בו. לאינטרסים צדדיים לגמרי. קביעת עמדות אלה היא במגמה לחטוף עמדות אחרות.

בהודמנות קודמת אמרתי דרך אגב, וכעת אני רוצה לחזור ולהדגיש - דווקא אנו, שאין אנו תשורים כי אנו הלילה חוקים פחות ממישהו אחר מבין הסייעות בבית באמונתנו וציפיתנו בביאת המשיח ובגאולה השל-מה. בקש נבקש: אל נא נערבב בוויכוח על הגבולות ועל

הישיג הבטחון, תוך תקווה שיודמן לנו לתרגם אותם למציאות חדשה, שעיקרה שלום אמת.

החוקנו מעמד. שמרנו הישיג הבטחון בלי לקפח סיכויי שלום. תופעה זו איננה נתונה מאלוה. במידה מסוימת היא מתמרדת בהגיזנה של המציאות הגיאו-פוליטית, שאנו שרויים בתוכה. יריביו עולים עלינו בכל בחינות הכוח, פרט לכוח הצבאי. מדהים הפער ביניהם לבינינו במרחב השטחים, במספר התושבים, ברביבו הייצוג, בכספי חומר, ביכולת לחיצה על מאזני האסטרטגיה הבינ-לאומית. על רקע זה מפתיע חוסר יכלתם עד כה להפוך את יתרונם המדיני העצום למנוף אדיר במגמה לעקור אותנו מעמדותינו. אם יצאנו בלתי-נפגעים ממבחנים מדיניים מסובכים וסוערים, ייתכן כי חלק צנוע של הישג זה נופל בזכותם של העומדים על משמרת זכויותיה וכבודה של ישראל בכל בירות העולם. זכות גדולה, ואולי מכרעת, נודעת לגורם של אחר: ליכודם הגדול של העם והכנסת, ליכודם של העם והכנסת מסביב למטרות הבטחון והשלום, שלקראתן חותרת הממשלה בכל מאודה. יהי רצון כי הדיון אשר לפנינו ישמש הפגנה נוספת של אחדות לאומית לקראת אתגרים עתידיים ומבחנים צפויים.

היו"ר מ. סרדינס:

אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש, ואחריו - לחבר הכנסת דוד הכהן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כפונתו הדיון על משרד החוץ, אחרי ששמענו סקירתו המקיפה והמאלפת של שר החוץ, הנה גם אם יהיו כאלה - ואני בתוכם - אשר יביעו בדיון זה דעה נוגדת בנקודה זו או זו ואולי אף לגבי כל הקו המנחה את מדיניות החוץ, חושבני, שכל חלקי הבית, בכל אופן כמעט כל חלקי הבית, יודהו עמי אם אביע ברכת עידוד לשר החוץ, לשגרירנו באו"ם ולכל שגרירי ישראל בכל מקום שהם נמצאים שם ולצוות עובדי משרד החוץ בארץ ובתפוצות, על עבודתם המסורה, העקבית והמופתית מול גלי גלים של שנאת אומות העולם. לא פעם מתגלמת בעמידתם ובבדידותם טרגדיית עם ישראל, ועם זה גם עוז גבורת-הנפש של עם ישראל.

ההרגשה הקשה והמרה ביותר היא הרגשת הבדידות. אנו ניצבים מבודדים במאבק ונגדנו שבע פעמים שבעים עמים אכזרי משטמה חזורי מגמה להתנקם בנו, להשמידנו ולכלותנו, חס חלילה, והטובים שבהם - יש ביניהם כאלה שמייחלים לראות כיצד נייעלם מן האופק ונחלל להטרדים. במערכות אלה שלפנינו - אם זה כאן, במערכות הצבאיות, ואם זה מעל במת האומות המאוחדות - יש ונדמה שהנה, חלילה, אנו מתפקעים עם מקוצר נשימה באווירה דחוסה של אימה ואיומים. כך אנו כצאן ושגרירינו עם עומדים בודדים ומבודדים, עם לבדד יושבון.

לעומדים במערכות אלה תאמר הכנסת: אינכם בודדים במערכה. עמכם העם כולו, וכולנו מלווים אתכם במערכותיכם, לא רק אנו בדרך זה אלא גם כל הדורות שעברו בחשכת גלותו של עמנו מלווים את המערכה הגורלית לקיום שארית ישראל בארץ ישראל. כשאנו דנים על משרד החוץ ועל מדיניותו, ירשה

בגלל "מה יאמרו הגויים". בכל האספקטים השונים, אם זו המדיניות לבטחוננו הפיסי או הרוחני, תמיד מורגשת החולשה של מתווי מדיניותנו, כי אינם יכולים להשתחרר ממה יאמרו הגויים ומתעלמים מן העובדה כי בזה מתנגשים במה יאמרו היהודים.

מעניין לעניין, יורשה לי בסוף דברי להעלות הנושא שעד היום, לאחר עשרים שנות קיום מדינת ישראל וקיום שגרירויות ישראל בכל תפוצות ישראל, לא נשתנה הקיפוח במינוי שגרירים, קונסולים וכל מיני אנשים בעמדות ייצוג מחוגי היהודים החדדים. אגודת ישראל, זו שמהווה בקשת המגוונת של עם ישראל את הגוון המקורי הנושא דגל נציגות ישראל, לפני סגורים ומסוגרים שערי משרד החוץ - כאן ובכל התפוצות. ב-94 נציגויות דיפלומטיות, כפי שנאמר בנאומו הכתוב של שר החוץ, או ב-95 הנציגויות כפי שאמר השר בעל-פה, אין לאגודת ישראל נציג אחד. זהו קיפוח שאין דומה לו בשום משרד אחר של הממשלה.

אדוני שר החוץ, הגיע הזמן שתשקול כמה חרם זה של משרדך על תנועה חשובה זו חמור הוא. איני רוצה שתקבל דברי כקינטור, משום שהם נאמרים מתוך כוונה להניע אותך לתקן המעוות.

בברנו בנושא זה בטוחני שגם אהת - אף-על-פי שלא צמחת על קרקע זו שאני ואחרים כמוני צמחנו עליה - תסכים עמי שלא פעם אנו סובלים בזה ומה שיש בין המייצגים את מדינת ישראל אנשים שאינם נושאים עליהם דמות עם ישראל כעם השם, כעם התורה. ולמרות כל המאמצים של המבקשים לנתק את עמנו מתורתנו, נשארה בלבב מיליוני בני עמנו ההרגשה כי התורה והדת הן הן ציפור-נפש של עם ישראל. ואילו משרד החוץ ושגריריו ושליחיו ומייצגיו, כאשר הם רוצים להתעלם מזה, גורמים נזק רב ומכתמים שמה של המדינה.

כשם שכל שגרירות וקונסוליה ישראלית מצוידת בנספחים מנספחים שונים, שמטרתם להציג דמות מדינת ישראל כלפי הגויים, מחשש מה יאמרו הגויים, כך היה חשוב אילו היה משרד החוץ ממנה ליד כל שגרירות וקונסוליה נספחים לענייני דת, כדי לייצג דמות מדינת ישראל כלפי היהודים מחשש מה יאמרו היהודים. היהודים בנים בגולה מתאכזבים מרה כאשר שגרירים או נציגים ישראלים אחרים מתכחשים לעקרונות תורת ישראל ועושים מעשים המבישים את שם ישראל. ואף במשלחת ישראל באו"ם יש מקום לנספח דתי, כדי לייצג אותנו כלפי משלחות של אותן אומות הדוגלות בערכי הדת ולתת ביטוי לצד הדתי במערכתנו. אני בטוח שיהיו גם בין הגויים כאלה אשר יבינו אותנו יותר טוב אם נדע לשמור על דמותנו המקורית.

אני רוצה להשתמש בהדמנות זו, כחבר המשלחת של הכנסת לצרפת, ולהביע את הערכתי לשגריר ישראל בצרפת מר וולטר איתן ולחבר עובדיו, אשר במצב המיוחד, שהם נתונים בו, עושים עבודה נפלאה.

בסיום דברי רצוני לומר: תהי זאת בתודעת קובעי מדיניות משרד החוץ, כי גם במדיניות-החוץ העורף שלנו הם היהודים, ובמערכות המדיניות, כמו במערכות הבטחון, יהא לפנינו הקו המנחה מה יאמרו היהודים ולאן דווקא מה יאמרו הגויים.

השטחים מושגים של גאולה וימות המשיח. ייפסקו נא הכרזות אלה שמכריזים כי לפי הדין אסור לנו לוותר על שעל אדמה. אנו צריכים וחייבים לרוץ בויתורים או אי-ויתורים, מבחינה בטחונית, מבחינת הבטחת השלום ומן הבחינה שהדבר יביא בוודאות לידי כך שאומות העולם יתמכו בנו תמיכה כנה ויתנו ערובות ממשיות, כדי שנוכל לסמוך עליהן. רק לאור זה נשקול ונחליט, אבל אין לכלל זה קשר למושגים המיוחלים לימות המשיח ולגאולה השלמה. אל נערבב בזה ההלכה, לומר שמבחינת ההלכה אין אנו יכולים לוותר על שעל אדמה מאדמת ארץ-ישראל.

אותם אישים בצמרת ההנהגה במדינה אשר לא נסחפו להידרדות זו - נער יספרם. גם אישים בעלי עמדה רמה מאוד ובעלי זכויות רבות אינם נקיים באחרונה מנטילת חלק במשחק מסוכן זה של שילוב האינטרס המדיני ואף הבטחוני למערכות הפנימיות, כדי לזכות בפופולריות. לא כל יום שני וחמישי, אלא מדי יום ביומו מהצירים ומכריזים הצהרות והכרזות אשר לא פעם מסכנות את יסודות קיומנו.

כמה מביש הוא כאשר עלינו לומר למנהיגי מדינתנו: לימדו מן הערבים, ממנהיגי מדינות ערב; מי מהם, בכל המערכה והמערכות, הצהיר והכריז על תכניות או הצעות לפשרות? בפי כולם, כמתונים כקיצוניים, אימרה אחת ומגמה אחת: השמדת מדינת ישראל. למה לא נלמד אנו מהם לומר, כי אנו מבקשים בטחון קיום מדינת ישראל, זאת ולא יותר, ונסכים לכל מה שיבטיח זאת. מי מן הערבים מבקש הצעות ומי מהם מעוניין בפשרות? למי הכוח והעוז לומר לכל אלה בהנהגת השלטון: הרפו מהכרזות, חידלו מהצהרות ותמנעו מאתנו צרות רבות.

התריעו ומתריעים על מחדלי ההסברה שלנו. ואמנם, על מחדל זה יש לתת את הדעת, אף-על-פי שאיני גורס, בהחלט, כי אנו חדלי-מעש בתחום זה. אל לנו להשלות עצמנו כי ישנם כאלה הרוצים להבין אותנו, מעטים רוצים להבין אותנו. בכל זאת לא פעם אנו רואים כיצד ידם של הערבים על העליונה בסילוף עובדות ובכיסוי מזימתם להכחידנו. בולט ביותר הוא מחדל ההסברה לעולם מה שהערבים עשו למקומות הקדושים, כשהיו בידם, ובאיוה יחס של אדיבות ואף אדיבות מופרזת אנו מתייחסים למקומותיהם הקדושים של הערבים והנוצרים. עד היום לא פעל משרד החוץ בהיקף הנכון כדי להבליט לעולם את הרס בתי-הכנסת בעיר העתיקה, הרס הר הזיתים. אמנם הוצאו חוברות הדאיות לשבח, אבל אין זה מבטא עדיין את ההרס שאין דומה לו. עברנו לפסד-היום מהר מאוד, בעוד לדעתי עד היום עלינו לחזור ולהדגיש ברבריות הערבים בהרס הר הזיתים, בתי-הכנסת, המקומות הקדושים לנו.

יסלח לי כבוד שר החוץ אם אני, הכי לא פעם הנך חורג מה המסגרת בהתערבותך הבלתי-מובנת בקשר להרסות ליד הכותל המערבי, בגלל "מה יאמרו הגויים". חמורה יותר היא התערבותך נגד בלימת פעילות המיסיון שצד נפשות למוסדות מיסיונריים, ובכל עת שאנו מעלים את הדרישה להפסיק את הפעילות המחפירה המיסיונרית, משיבים לנו על רמזים ממשרד החוץ לא להצר צעדי המיסיון, ולמה? שוב,

מעמדנו. נמשיך בהתקפת השלום ונסביר את הכמיהה שלנו לשלום, והוויתורים מצדנו שייכללו בשלום אמת, אך בו בזמן נצהיר בכל התוקף והבהירות, שהכיסופים לשלום דבר אין להם ולהסדרים כפויים שאינם רצויים לנו, ושרצופים אמרות כוזבות.

עלינו להישמר שלא להיות מושפעים ונשברים על-ידי ביקורת ופרשנות עויינת נגדנו אשר מסלפת את דמותנו, ובחלקה - למרבה הצער - ניוונה על-ידי הכרזות של חוגים בארץ, חוגים ואישים מכאן ומכאן, ואני מצטער שחבר-הכנסת אבנרי איננו כאן, משום שאין הוא גורם מבוטל, להערכתו, בהערה זו שזה עתה העידותי. אך בעיקר, כמוכּוּן, ניוונה הפרשנות העויינת על-ידי תעמולת הכוזבים של אויבנו.

צריך שיעשו כל המאמצים לשיפור שיטות התעמולה וההסברה בחשיפת הכוזבים של תועמלנים ערביים ותומכיהם, הן לגבי ההצלחות המדומות של כנופיות ה"פתח" והן לגבי הכרזות שליטי ערב על הסדר מדיני, כביכול, ונכונותם לבצע החלטות מועצת הבטחון, ובו בזמן תמיכתם הבלתי-מוגבלת באירוגני החבלנים. עלינו להחזיר במוחך לכל פינה גזעית כיצד מפיחים ומשרישים בעמי ערב שגאה גזעית כלפינו - שאין לה דוגמה לרשע ולסילוף, פרט לתעמולתו של היטלר - ומסייעים לכל שונאי ישראל בעולם כולו.

עם כל האמון וההערכה שאנו חייבים לארצות-הברית על עמדתה ודאגתה למצבנו, עלינו לא להרפות ולהבהיר בכל שלב את עמדותינו, לכל הדרגים של השלטון והציבור הרחב, ולהזהיר מפני כל חץ שעלול לבוא מצדם כלפינו, בניגוד לאינטרסים החיוניים שלנו.

בו בזמן עלינו לשקול ולהיערך מחדש, מפעם לפעם, לפי מידת יכלתנו וכשינוי הליהם באויב; ולא תמיד יש להיגרר לתנאים שהוא מכתוב לנו.

מכמה בחינות נמצאים או בשלב מסוּבך. ואינני מתעלם מן הזעזועים המדיניים הנגרמים מסבך זה למשרד החוץ שלנו ולאמצעי הסברתו. ההתלבטות נתונה בשיקולים מאוזנים - מה ואיזו פעולה תביא לידי שינוי במצב וריסון פעולות החבלנים; ולא פחות במניעים הפסיכולוגיים הקיימים בחברה הערבית; וכמו-כן, בדאגה למערכה המדינית, לבל תידרדר בעקבות מלחמתנו בתוקפנות האויב.

אנו חייבים לחזור ולבחון את דרכי תגובותינו, ללא כל טישטוש מי הוא התוקפן המועד ומי המתגונן ומשיב מלחמה שערה. עלינו לאזן כל פעולה צבאית ויעדה, מזה, ולשקול שיקול מדקדק ככל האפשר את גישתן של אומות השומרות אמונים לנו ואשר אנו זקוקים לתמיכתן. מזה, את הכל יש לעשות בלי לגרום סיכונים מיותרים למעמדנו, הן מבחינה צבאית והן מבחינה בטחונית, אך לא פחות מזה מבחינה מדינית.

ואחרי כל זה אין לדעת לאילו מאמצים וקרבות אנו צפויים. ואנו צריכים להיות נכונים לקבל מעמסה זו ולעמדה בה.

חברי הכנסת, לפני שבועיים קראתי שהפרשן והוגה-הידעות הנדע, דימון ארון, בן-עמנו מצרפת, הזהיר באיזו הרצאה, שיתכן ואנו עומדים לפני מלחמת מאת השנים. לעולם אינני מייחס חשיבות מיוחדת

ה"יר. מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דוד הכהן, ואחרי - לחבר-הכנסת סרלין.

דוד הכהן (המערך, עבודה-מ"ם) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זה עתה הקשבנו במתיחות לקריאתו של שר החוץ לכונן את השלום באזורנו - כינון שלום עם כל שכנינו ופתרון כל הבעיות, לרבות גורל התושבים שנעקרו עקב הלוחמה והקרבות. אין זו הפעם הראשונה ששר החוץ, בכשרונו המזהיר בניתוח ובניסוח, מנסה את כוחו לשכנע את ידיבנו לשבת אתנו לשולחן המשא-ומתן לכינון השלום. אך מטסיון פניויתנו הקודמות חרד אני כי גם הפעם צפיה לנו אכזבה מצד אלה שאליהם הופנתה קריאתו. וזאת מחמת העובדה שלעומת כמיהתנו לשלום אנו נאלצים לקבוע בכל הצער, שאנו חיים בתקופה של מתיחות שתדרוש מאתנו מאמץ מלחמתי מוגבר מבחינה צבאית, כושר של ניווט מדיני והרחבה ניכרת של רשת ההסברה שלנו, ומעל הכל - עצבים חזקים לעם היושב בציון.

חברי הכנסת, מדינות ערב שחתמו על הסכם הפסקת האש ויודעות, שאין כוחן אתן להתמודד אתנו במלחמה גלויה, הפקירו עצמן לחסדם של אירוגני חבלה, שאינם נזקקים כביכול להסכמים על הפסקת המלחמה ומכריזים עלינו מלחמה ומנסים לנהל מערכותיהם בתנאים הרצויים להם. דבר זה מחייב אותנו להשיב מלחמה בכלים, בתנאים, בזמנים וביעדים מתאימים, ומכאן השלכות ישירות הן לבעיותינו המדיניות והן לדרכי הסברתנו.

חייבים אנו לומר בפה מלא הן לאויבנו ממש והן לעולם כולו, שאירוגני החבלנים וה"פתח" בראשם, עם כל הסייע הניתן להם על-ידי מדינות ערב כולן, לרבות לבנון, אין בכוחם להשמיד את מדינת ישראל; שאנו אף במקומות התורפה שבגבולות לא הפרנו את חיינו המסודרים; שאף המאמץ להדיח את האוכלוסיה הערבית למרי ולהתקוממות לא נשא פרי, וכל נסיון להגברת פעולותיהם בכל שטח צבאי ומדיני לא יישאר בלי תשובה מוחצת. לא יעלה על הדעת, כי נשאידי ספק בלב הערבים, ומעבר לאויבנו בלב העולם כולו, הדואה באזורנו מוקד עולמי לתבערה מסוכנת, שנלחם בכל האמצעים היעילים, ההולכים ומשתפרים, כאשר פוגעים בנו; נלחם על הגבולות ובפנים הארץ אם יגיעו הם בפעולותיהם לשטחוננו, ומעבר לגבולות מקום שם מתארגנים ומתאמנים ומשם באים החבלנים, ובכל שטח ששם הם פועלים לפגוע בנו. נוכיח ברוחנו וכליכודנו שנוכל להתמיד ולהתקיים בעמדותינו ככל שהמצב יחייב זאת. וכל זאת - בגלל סירובם של הערבים לשבת אל שולחן השלום.

נבהיר לעולם כולו, ובמיוחד לאלה שאין בדעתם להחליש את מעמדנו, כי אנו מסוגלים להחזיק מעמד הן מול המלחמה הקטנה והן במלחמה גדולה, אם היא צפויה לנו, ובכל זמן שתבוא. לא תהיה מצדנו כל נסיגה לנוכח תביעות חדשות מאתנו, החודרות מן ההסדרים הכוללים המבוססים על החלטת מועצת הבטחון על כל סעיפיה לקראת שלום מוסכם ומובטח. שום כפיית הסדר בכוח הסובייטיים ודה-גול, ולפי תכתיב של נאצר, לא תיוז אותנו כמלוא הנימה לסטות

הדיון, הם: הפרות קווי הפסקת-האש ההולכות וגוברות, ועד לבגון הגיעו; תסיסה גוברת והולכת ביהודה, בשומרון ובעזה; תסיסה הגיונה מכסף ירדני הנשלח על-ידי השושלת ההאשמית כדי להבטיח ליואליות תושבי יהודה ושומרון ורצועת עזה לשושלת זו; תסיסה הגיונה מהסתת אירגוני החבלנים ומן הימנות הפו-ליטיות-דיפלומטיות המהלכות מפא"רס למוסקבה ומשם ללונדון, ומלונדון לוושינגטון, ומוושינגטון לניו-יורק, שם מתרכז בשעה זו הכל. יומות אלו מתסיסות את יהודה ושומרון ורצועת עזה.

ועל הכל - ואין זה הגורם הפחות מבוטל - אלו הן ההצהרות האומללות של רבים משרינו, הגורמות תסיסה, נוטעות אלטיות בלב תושבי השטחים האלה, ומגבירות את התסיסה.

אנחנו עומדים גם בצורה חריפה מאוד - הפעם יותר מאשר אי-פעם - בסימן הדו-פרצופיות של המדי-ניות הנאצרות, אשר לה הקדיש שר החוץ הרבה זמן, ובצדק. כי יש לה תוצאות, השלכות ומהלכים שאנחנו צריכים לקדם אותם, לפני שמדיניות דו-פרצופית זו תכה שורשים ובתרמיתה תעלה בחכמה תמימים או כאלה שרוצים להיות תמימים.

אנחנו נמצאים גם בסימן הימנות הדיפלומטיות שכבר הזכרתי אותה, ובסימן פחדים של הסדר כפוי באיזור. גם לכך התייחס שר החוץ בהרחבה, ואני מסכים אתו בכל הדברים. בנקודה זו תהיה לי רק תוספת קטנה.

אנחנו עומדים גם בסימן סכנת התערערות ממשלת הליכוד הלאומי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
שוב התערערות?

יוסף סרלין (גח"ל):
מה אתה אומר "שוב"? הרי בשבוע שעבר אתה דאגת; עכשיו אני דואג.

סבורני שלא יהיה זה מיותר אם אחר עשרים חודש נעשה סקירה מאראתוגית של המאזן, מה יש לנו בצד החיובי ומה יש לנו בצד השלילי. אתחיל בצד החיובי.

אנחנו עומדים על קווי הפסקת-האש בדיוק כפי שעמדנו. ירושלים שלמה ומאוחדת. תעלת סואץ חסומה. וכאן, אדוני שר החוץ, אני רוצה לומר לך בסוגריים: לא התייחסת לכך כלל, אבל הבטחת בסוף דברך להתייחס גם לדברים שיעלו חברי הכנסת. בשבוע האחרון אנו מתבשרים יום יום על חידוש רצועה של מצרים לחלק את האניות התקועות בתעלת סואץ ובאגם המד, ביציאה הדרומית. בהקשר זה אנו שומעים תביעות של דוברים מצריים רשמיים, שקו הפסקת-האש עם מצרים איננו אמצעייתה של התעלה, אלא החוף המזרחי שלה. אנחנו יודעים מהי הכוונה ומהי המשמעות.

בהודמנות זו אני רוצה לציין שבעיני משנה הוא שבזמנו הסכמנו לחלק את האניות התקועות, בתנאים כפי שאמרנו אז. אני אומר: גם בתנאים האלה היה זה משנה. כי לא הייתי רוצה להוציא את תעלת סואץ מתוך ההסדר הכולל שעליו אנחנו מדברים כשאנו מדברים על שלום עם עמי ערב.

לחשואות. מוטב להשוות כל מלחמה למלחמת ששת הימים. אבל היתה מלחמת מאה השנים. היא היתה לפני 600 שנה. כעבור שלוש מאות שנה היתה מלחמת שלושים השנה. מדוע יש לצפות דווקא מלחמת מאה שנים? ובכלל אין ההשוואה תופסת. במלחמת מאה השנים היו שני צדדים שרצו במלחמה. וכאן צד אחד דואג לשלום ורוצה בשלום. מי נלחם במלחמת מאה השנים? הצרפתים והאנגלים. במלחמת שלושים השנה נלחמו כל עמי אירופה. כולם יושבים על אדמותיהם וקיימים גם היום.

אם נועדה לנו מלחמה של מאה שנה או של שלושים שנה, ומוזה עשרים שנה כבר לחמנו, נעבור עוד עשר שנות מלחמה או עוד שמונים שנות מלחמה. וגם אנו וגם הערבים נשב על אדמותינו. זו תקוותי ואמונתי.

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת סרלין, ואחריו לחברי-הכנסת רפאל.

יוסף סרלין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני יודע מדוע צריך היה חברי-הכנסת דוד הכהן לצטט את ריימון ארון, ולספר לנו שהוא חושב שאנו עומדים בפתח של מלחמת מאה שנים. לי יש מקור טוב יותר. אני יושע ל כל חברי הכנסת לקרוא שוב את ספר יהושע וספר שופטים. כיבוש כנען גמושך דורות, ושיחרור כנען יימשך דורות.

בסקירתו היום על מדיניות-החוץ שלנו חידש שר החוץ שני חידושים. חידוש ראשון - דומני שזו הפעם הראשונה שאני שומע אותו - שסקירתו היא על דעת הממשלה. אולי תוצאה היא מן הצלילים שנשמעו בשבוע שעבר באולם זה וברחבי המדינה. ואני מברך אותו על כך. אני מקווה ששרים אחרים ילכו גם הם בעקבות נוהל זה - עדיין אינני אומר: בעקבות שר החוץ, מכיוון שגראה לי שתוכן סקירתו אינו עולה בקנה אחד בכל עם הנוהל - כלומר שמה שיאמרו על דעת הממשלה ולא על דעת עצמם.

החידוש השני שהוא מהותי - גם הראשון הוא מהותי מאוד - וזהו הפעם הראשונה שניתוחו של שר החוץ על סיכויי השלום באזורנו היה מפוכח מאוד. ואני מברך אותו על כך.

מובן, לא היה שום חידוש במבנה האדריכלי של הנאום היפה, שבו הצליח כתמיד להטביע את חותם המדיניות הספציפית שלו על מה שהוא קורא מדיניות הממשלה. אילו הייתי צריך להשתמש בסגנונו, הייתי אומר שאותו חותם שזור שתי וערב בכל האבנים היפות של אותו נאום, היוצרות את המבנה בכללותו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אנו מנהלים דיון זה בסימן של שישה מאורעות ותופעות, שבחלקם דיבר עליהם שר החוץ ובחלקם לא נגע בהם; אולי מטעמים פדגוגיים, כפי שהתבטא השר, אינו רוצה לגלוש לתחומיהם של שרים אחרים, מתוך הנחה ששרים אחרים לא יגלשו לתחומם.

ששת המאורעות והתופעות, שבסימנם מתקיים

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
אתה לא חשבת אלפיים שנה.

יוסף סרלין (גח"ל) :

נשאלת השאלה, לשם מה כל אותם ניסוחים וחזרות, שבכוא השלום, בשיוח ובמשא-ומתן על שלום — והוא השתמש בביטויים פיוטיים — שבכוא השעה המיוחלת והמשא-ומתן על שלום יפתחו מעיינות הרצון הטוב שלנו ביחס לשטחים, כאילו השטחים הם אנטי-תיחה לשלום. אין שחר לדבר הזה. הרי לפי הניתוח של שר החוץ דהיום, שר חלוקה בין המדינות הרשמיות של נאצר לבין המדיניות של אירונוני החבלה. נאצר כביכול מוכן לקבל — וזאת אמר שר החוץ — את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 לפי הפירוש שלו, לפי הפירוש הסובייטי, לפי הפירוש הצרפתי, שמשמעותה של קבלת החלטה זו היא: אתם תיסוגו קודם כל לקווים של ה-4 ביוני 1967. ואחר-כך — הוא אומר — אני מבין ומעריך את אירונוני החבלנים, שהם דוחים את ההחלטה של מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967, כי עליהם לפתור את בעיית פלשתינה. על כך דיבר גם שר החוץ, שנאצר מדבר בשני קולות, שהוא רוצה להשמיד את מדינת ישראל בשני שלבים. האומנם עומדים השטחים כאנטיתיחה לשלום באיור שלנו? — עצם קיומנו בכל שטח שנעמד בו הוא אתגר, לפי דבריו של נאצר; זוהי תוקפנות — לפי דעת החבל-נים. מדובר כאן בעצם קיומנו. ואם יש איזה הקשר בין השטחים והשלום, ההקשר היחידי הוא כאשר יחדל נאצר לדבר במשגים של "אף לא שעל אדמה ערבית"; ארץ-ישראל נהפכה לאדמה ערבית, ונאצר מדבר במושג-גים של "אף לא שעל אדמה", ולא רק במושגים אלא בביטויים. אם יש איזה סיכוי לשלום בהקשר לשטחים, הרי זה ברגע שנאצר והערבים יתחילו לוותר על שטחי המולדת שלנו.

אינני רוצה לדבר על היוזמות של ארבע המעצמות, שעמד עליהן שר החוץ, ולא אוכל לתת לכך ביטוי טוב יותר מכפי שנתן הוא להערה זו. אבל דבר אחד כדאי להדגיש ולחזור ולהדגיש, שהיזמה הסובייטית-הצרפתית, המופיעה כביכול במסווה צרפתי, ואפילו באותה צורה שקיבל אותה הממשל החדש באמריקה — איננה מביאה בכנפיה שום פתרון. איננה מביאה עמה שום פתרון לא לטווח קצר ולא לטווח ארוך; איננה מביאה כל הרגעה, לא זמנית ולא מתמדת. יזמות אלה רק מתסיסות, כי הן נוטעות באיזור אשליית-שווא, שאפשר יהיה בדרך זו להביא את ישראל לכלל נסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967.

הוא הדין לפחדים בדבר הסדר כפוי. אני יכול רק לחזור על כל מה שאמר שר החוץ, אלא שיש לי רק תוספת אחת שהייתי רוצה שהוא יצרף אותה למסכת זו. אדוני שר החוץ, לא רק שישאל לא תשתף פעולה בביצוע הסדר כפוי, אלא היא תלחם נגד כל הסדר כפוי. אם חבר-הכנסת פרוש ביקש לברך את כל גגיריניו ואת כל נציגיניו בכל אתר ואתר, ולעולם לא תיוק ברכה ואיננו מסתלק מברכות, הרי אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולברך את גגיריניו תוקע, שרק אתמול הודיע קבל עם ועדה, *urbi et orbi*, שלא נהיה ככ"כ סלובקיה! את זאת הייתי רוצה שתוסף למסכת הזאת. רצוני לומר מלים אחדות על הסכנה לקיום ממשלת הליכוד הלאומי. חברי הכנסת יודעים את עמדתני, אבל

וכשם שתעלת סואץ חסומה — כך מצרי שלמה פתוחים.

הדבר החשוב ביותר שאני מעריך אותו במאזן החיובי שלנו — וכאן אחלוק על קביעה אחת ששמעתי היום מפי שר החוץ — הוא התקרבות וההדהות אצלנו בין הזיקה ההיסטורית לבין הזיקה הבטחונית. זהו אחד הדברים המהפכניים שחדרו להרגשתנו, לתודעתנו ולהכרתנו אחרי מלחמת ששת הימים. יותר ויותר אותה זהות בין הזיקה ההיסטורית והזיקה הבטחונית מתהדקת ומתקרבת. אולם לתמהוני שמעתי היום — במילון המדיני של שר החוץ שלנו — על הזיקות ההיסטוריות, במספר רבים, כלומר על הזיקה ההיסטורית שלנו לארץ-ישראל, — ואם אני מפרש אותו נכונה — או אם טעות ביד, אשמח לשמוע הכושה מעל במה זו — ועל הזיקה ההיסטורית הערבית לארץ-ישראל. שאם לא כך, מהי משמעות הדיבור על זיקות היסטוריות בלשון רבים?

אבל יש גם צד שלילי, ובצד השלילי יש לנו קודם כל שיקום הכוח הערבי, שמבחינת הכמות עולה על מה שהיה להם לפני ה-5 ביוני 1967. בצד השלילי קיימת העובדה שמדינות ערב מכירות דה-יורה ודה-יפקטו באירונוני החבלה, דבר שעבר התפתחות מסויימת עד שקיבל את הממדים ואת התפיסה האידיו-אולוגית, ואינני רוצה לחזור על כך, שר החוץ צייטט את הדברים שאמר נאצר בינואר ובפברואר השנה.

בצד השלילי אנו רואים את התפנית של 180 מע"לות במדיניותו של דה-גול. דיבר על כך שר החוץ. כן אנו מוסיפים למאזן השלילי את העובדה שמצרים געשתה בסיס צבאי ימי קדמי של האימפריאליזם הסובייטי, דבר שאיננו מחזירים אותו במידה מספקת לתודעת הציבור בעולם. בסיס זה מאיים על אירופה, מאיים על האינטרסים האמריקניים, בסיס זה מאיים על עמי ערב עצמם. יורשה לי, אדוני הוישב-ראש, לנצטט את בורגובה, הערבי, אשר אמר: מדינות ערב נזקקות לתרופה שהיא מסוכנת מעצם המחלה. והוא מפרש דבריו מיד באמרו: אפשר היה להיפטר מן הבריתים, אפשר היה להיפטר מן הצרפתים; עמי ערב לעולם לא יסלקו את הסובייטים. מובן שבסיס זה מאיים גם עלינו.

ואחרון אחרון: שר החוץ הקדיש חלק גדול מנאומו — וזה בצד השלילה — לעובדה שאין שלום. אני מסכים שהשלום צריך להיות והנהו אחת מאבני-היסוד של המדיניות שלנו. אבל אחרי ניתוח מפורט כזה, כפי ששר החוץ נתן לנו; לאחר כל הציטוטים מנאומו של נאצר, שהרי שר החוץ עצמו אמר כי מבטנו צריך לעקוב אחר מדיניותה של מצרים — והוא צייטט את דבריו של נאצר לא רק ממה שאמר במאי 1967 אלא גם ממה שאמר בינואר ובפברואר 1969, — אחרי כל זה צריך להיות — וקשה למצוא את הביטוי המתאים — אופטימיסטי, וזהו "אדמרטטיטימנט" כדי לחשוב שבתנאים אלה יש סיכוי כלשהו לשלום.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
אלפיים שנה חשבת שיש סיכוי, תחשוב כך הלאה.

יוסף סרלין (גח"ל) :

הרי אינני מדבר עכשיו על מה שחשבת.

אותנו להחלטת הכנסת מה-13 בנובמבר, ואמר שזאת ההחלטה שעליה מתבססת המדיניות הממשלתית - היא תוכיח בזה שאמנם יש לה זכות קיום. אולם טרם נרטב גרונו" של סגן ראש הממשלה, עלה על דוכן הזה חבר הכנסת חזן ונתן לנו שיעור בקונסטיטוציה: כשם שהחוקה בישראל געשית מגילות מגילות, כך המדיניות הישראלית גם היא מסכת של מגילות מגילות של הצהרות שרים. אנב, גם בנאומך המודפס כלולות המלים "מגילות מגילות", אך אתה לא חזרת עליהן.

יצחק רפאל (מפד"ל):
 זו מגילת סתרים.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
 ואם לא אמר זאת, זו מגילה גנוה.

יוסף סרלין (גח"ל):

אבל יותר מזה, באותו יום שסגן ראש הממשלה הבטיח לכנסת שהממשלה עומדת איתן על החלטת ה-13 בנובמבר, באותו יום הופעת במועדון העתונות ואמרת לא פחות ולא יותר - על סמך מה שקראתי בעתון - בהתייחסך לדאיין ראש הממשלה ב"גיוחויק", שאף כי הדבר לא נועד לפירסום מוסמך, הביע ראש הממשלה את דעת הרוב בממשלה.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):
 שר החוץ לא תבע הכחשה.

יוסף סרלין (גח"ל):

אם אלה הם קווי-היסוד, אז תהיה ממשלת ליכוד לאומי, אז יהיה גם העם מלוכד, אז יוכל גם העם לעמוד נגד כל האתגרים הרבים והצפויים לו בעתיד. אני מייגע לך, אדוני שר החוץ, לעמוד על קווי-היסוד אלה.

הי"ד מ. סרדינס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל, ואחריו לחבר הכנסת יערי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יפה עשה שר החוץ שפתח את הדיון על תקציב משרדו בסקירה מדינית מקפת וזם בירור והבהרה גישותינו ובעמדותינו, תינו, המתבקשות כל-כך אחר הערפל הכבד שירד עלינו בשבוע האחרון ושקשה להשתחרר מרשמו. נדמה כי עתה מותר לנו להניח שהממשלה שבה לנוה-לים תקינים בעבודתה בתחום המדיני, שתיכון על שלושה עקרונות מחייבים: א) מדיניות הממשלה לגבי הפתרון של הסיכסוך בינינו לבין שכנינו היא זו שאושרה על-ידי הכנסת, ואין אחרת וזולתה; ב) הצהרות מדיניות תימסרגה רק על-ידי המוסמכים לכך מטעם הממשלה; ג) נוסח אחיד בהצהרות מדיניות.

חושבני שבתנאים הנתונים, בעוד מדינות ערב דוחות על הסף כל אפשרות של שיחות אתנו, בכל צורה שהיא, ואנו מוסיפים לדגול במשא-ומתן בין הצדדים שמטרתו המוצהרת היא חוזה של שלום יציב - ובאופן לא נראה כל סיכוי להתקרבות הערבים לעמדתנו - במצב זה אין טעם ואין תכלית שאנו מצדנו נקבע ונפרסם תכנית שלום משלנו, עם ממות ופיוזונים. הכרעה פנימית על תכנית מעין זו לא תקדם אותנו

ואני רוצה שחברי הכנסת גם ידעו שהייתי חסיד גדול של ממשלת הליכוד הלאומי. אני מוכן להתמודד בזה, בתנאי שממשלת הליכוד הלאומי תקיים את קווי-היסוד שלה. ומה הם קווי-היסוד? - "הצעת תכנית שלום חד-צדדית משלנו בפרהסיה היא בשעה זו פטיש בלי סדן. הן זוכות לתגובות פומביות שליליות בקרב שליטי מדינות ערב, והתגובות הללו אינן נובעות מן התכונות העצמיות של תכנית זו או אחרת. הן נובעות מאי-נכונות לכל הסדר של שלום, שאיננו מעצם טבעו מקפצה לתוקפנות מחדשת, לנסיין חוזר לשבור את הבקבוק. הכל חוזר אל שלושת הלאוים המפורסמים של החלטות חרטום". ביתנים נוספו שניים חדשים, על אחד מהם דיבר היום שר החוץ כאשר ציטט את נאצרו: "שום עסקה על חשבון טריטוריה פלשתינאית ועל חשבון הפלשתינאים".

יוש עוד סכנה מסויימת, שמא ינהגו בנו מנהג תגרים. הכל יודעים את תהליך המיקוח הזה... אין ראש ממשלה יכול לטול זכות לעצמו (זהו בתיקון קל שלי) להשמיע הצהרות ולהדגיש אחר כך שעשה זאת בשמו הפרטי. כידוע יש עוררים רבים גם על שרים, שאינם ראשי ממשלה, העושים זאת. אבל נחזור לעניין פשרה: עלי להדגיש במשנה תוקף שהפשרה שנאצרו מחפש היא פשרה של חנק ולא פשרה של חיים. בשעה שהם מסתתרים כביכול מאחורי הצעות מועצת הבטחון, לבם, לכל היתר, להפוגה עד לסיבוב הבא. אין לנו עניין להציע תכניות להפוגה שכזאת".

עוד חלק מקווי-היסוד של ממשלת הליכוד הלאומי: "הגיעה השעה להעלות מחדש את עצם מהותה של שיבת ציון. לא במקרה אין הצינונות בגדר טריטוריה-אליסם סתם. נוכחנו והוכחנו שבלי שיבת ציון, בלי כיסופי העם לדורותיו, אין תחייה לעם ישראל. אנו כאן מכוח זיקה היסטורית עמוקה בין עם ישראל לארץ ישראל. זיקה זו - לא קווי שביתת-הנשק הם המגבילים אותה". ודא, אדוני שר החוץ. לא "זיקות היסטוריות" בלשון רבים מגבילות אותה. "דומה שלא רק לאומות העולם אלא גם לעצמנו, ובפרט לדור שלא ידע את יוסף, עלינו להזכיר אמיתות ציוניות יסודיות, את ייחודו של העם היהודי. אנו על השב למלדות".

"תיחרת האמת הצינונית הזאת על לוח לבנו ונחזור עליה באוני ידידים. אין אנו כאן אלא חיל חלוץ של העם היהודי בעולם. האם יש לנו רשות לוותר בשמו על דברים הכרוכים בשיבת ציון? האם יש לנו רשות לוותר בשם הדורות שלקדמו לנו, בשם הדורות שיבואו אחרינו?"

אלה הם קווי-היסוד של ממשלת הליכוד הלאומי שלא נכתבו, אדוני שר החוץ, על-ידי גח"ל - שיש לי הכבוד לייצג - אלא על-ידי ראש הממשלה, מר אשכול, בנאומו במרכז מפלגת העבודה הישראלית ביום א' בתמוז תשכ"ח, 27 ביוני 1968. אם ממשלת הליכוד הלאומי תתבסס על קווי-היסוד האלה ולא תהפוך את החלטת הכנסת מה-13 בנובמבר 1967 לקריקטורה המזכירה את החלטות מועצת הבטחון שנתקבלה פה אחד, ואחרי שנתקבלה פה אחד קם כל נציג ונציג ונותן את הפירוש שלו שאין לו ולא כלום עם תוכן ההחלטה - בדיוק כפי שקרה בישיבה בשבוע שעבר אחרי נאומי של סגן ראש הממשלה, שהחזיר

מצפה להכחשה דומה, חד-משמעית, גם מצד ראש הממשלה. אדרבה, תובלט נכונותו להסב עם ראשי מדינות ערב ונציגיהן. אולם תעלה תביעתו, שלקראת כל משא-ומתן אפשרי עליהם להפסיק תמיכתם באירגוני הטרור ולהסתייג מפעילותם הנפשעת.

ראש הממשלה מודיע, ובצדק, כי הוא נגד פתרון על-ידי הקמת מדינה פלשתינאית. אולם מניח וביה הוא אומר: אבל מי יודע את התגודותה של ירדן עשויה להכריע-חם שיקיימו ישות נפרדת. "מי יודע?" — שואל ראש הממשלה. אנו כולנו יודעים כי אין פתרון מסוכן יותר מאשר מדינה פלשתינאית, ואין הדבר תלוי בירדן כלל. עלינו להודיע גלויות וברורות שאין אפילו לחלום על פתרון מעין זה, כי לעולם לא נשלים עמו.

בראיון דת-הסתירות אין כמעט דבר מוצק ובטוח. הכל רופס ונתון בספק. אפילו אחר הדברים הברורים — שלא נשיב עוד את רמת הגולן — באה תוספת ממעטת, האומרת: "חוץ מזה, אין אלה התיישבויות רגילות אלא היאחזויות חקלאיות צבאיות". או: "חוץ מזה אין לנו עם מי לדבר מהצד הסורי" — הכל ברוח פליטת-הפה הסלחנית וטובת-הלב "איננו עומדים על שום דבר"...

ואם ראש הממשלה כך, אין עוד מניעה שראש עיריית ירושלים יודיע ויחזור ויודיע, כי "הוא מוכן לכלול בתחום המוניציפלי של העיר כפרים ערבים, שאינם נכללים בה עתה, ולממש בכך תכנית ירדנית להרחיב גבולות ירושלים. על חלק מאותה ירושלים רבתי הוא מוכן לראות שלטון ערבי".

עם הכבוד, ידידי מר טדי קולק: מי שמך להכריז הכרזות מדיניות מרחיקות לכת כאלה? כלום עמדת על משמעות דברך?

חברי הכנסת, באחרונה נפוץ בתוכנו השימוש במושג "גבולות בטחון" בנוסף ובמקביל למושג "גבול בטוח". הגבול הבטוח — ידענו מה טיבו. זהו הגבול המרוחק ככל האפשר ממרכזי ישובינו, הנשען על קווי תיחום טבעיים ונחל להגנה מבחינה איסטרטגית. גבול בטוח זה זהה עם הגבול המדיני. לא כן "גבול הבטחון". אמנם הוא מסבך את האו"ן, כי הוא רחוק ממרכזי הישוב, אולם אין הוא זהה עם הגבול המדיני. משמעותו בכל התכניות הפרטיות, שהועלו ופורסמו: הצבת כוחות מגן לאורך הגבול הטבעי של ארצנו והשגרת מדינה ערבית מאחוריה, מפורזת מנשק כבד, עצמאית או קשורה לירדן, בצורה מן הצורות. פתרון מעין זה, אין בו מן הקביעות. מעוים צבאיים, גם אם יתלו אליהם נקודות ישוב אחדות, לא ייסבלו לאורך-ימים בתנאי שלום, בתוך טריטוריה ערבית רצופה בעלת שלטון עצמי. בתוך כל חבל אוטונומי, גם ללא צבא רשמי, יצמחו ברבות הימים כוחות מרי ואירגוני מחתרת, שיפרו את השלום בגבול, יסבכו את היחסים וישימו קץ לכל הסדר. ואנו, הרי לפתרון קבע נשואות עניינו. ועל כן עלינו לשאוף לגבול בטוח סופי, שהוא גם הגבול המדיני, וכבר אמרתי מעל במה זו, שבקביעת הגבול הבטוח מחייב הגיון אחד לגבי כל חלקי הארץ. כשם שלדעת הכל נחוצה לנו רמת הגולן לצורך ההגנה על ישובינו בצמון, ולדעת רוב הדוברים חיונית בשבילנו רצועת עזה להגנה על ישובינו בדרום, כך הכרחיות הן בית-לחם וחברון, רמאללה ובנותיה להגנה על ירושלים

לשום מטרה, לא תתן בידנו כל יתרון כלפי חוץ, אך תפר את השלום מבית ותסכן את האחדות הלאומית, שמרבית האומה רואה בה תוספת כוח בעמידתנו במערכותינו הקשות והנפתלות.

חברי הכנסת, לפחות שתיים מתביעותינו מצאו להן מהלכים בדעת-הקהל העולמית החפשית, ואוזן קשובה אצל מדינאים מפוכחים: התביעה למשא-ומתן ישיר בין הצדדים, תוך הסתייעות בגורמים בין-לאומיים בהכשרת הקרקע ובקירוב הלבבות, והסדר סופי בצורה של חוזה חתום ומחייב, עם כל הערבויות האפשריות.

מה שנראה הגיוני בעיני העתונות העולמית הגדולה ומכווני דעת-הקהל; מה שסביר על נציגי מדינות נאט"ו ומתקבל על דעתם של ראשי הממשלה בארצות-הברית — מן הדין שיחזק אותנו בהחלטה לדבוק בעמדה זו ולא לזוז ממנה. ואם אמנם זוהי עמדתנו, המוצהרת והאמיתית — הרי כל הכרזה שיש עמה הצבעה ואף רמיזות על ויתורים קונקרטיים, נקו-ביום בשמם, גושאת עמה נזק רב. דעה זו תופסת הן לגבי המאמינים באפשרות של שינוי בעמדת הערבים, והן לגבי הכופרים בה. אלה הסבורים שהערבים לא יסכימו למשא-ומתן אתנו, וכל שכן להסכם שלום — ולכן לדעתם לא תזיק עוד כל הכרזה מצדנו — טועים, כי הם מתעלמים מן הוימוקל להחצים בין-לאומיים עליו בכיוון הכרזותינו הוותרגיות. ואילו המאמינים בשינוי עמדה מצד הערבים ובאפשרות של משא-ומתן — שוכחים הנחה אלמנטרית במשחק הפוליטי, כי במקרה כזה יתחיל המשא-ומתן באותה נקודה שהגיע אליה הויתור הישראלי המקסימלי.

ואם נחוצות הכרעות — ולעתים הן נחוצות — כתשובה לתגובה, ולצרכי שיפור הקלסטר של ישראל, למען לא ניראה בנוקשותנו ונופיע בעולם כשואפי שלום — ישמש לדוברינו כדוגמה נאומי של שר החוץ שלנו בעצרת האחרונה של האו"ם, שיצר מסביבו בשעתו אווירה נוחה ואוהדת. שר החוץ פירט בנאומו תכנית שלום בת תשע נקודות, אך לא נקב פרטים ולא חרג מגושם הדיבור הכולל וממסגרת החלטות הכנסת. ישמש נאום-מופת זה הנחיה לכל דוברינו, ואני מדגיש: לכל דוברינו, לדבות שר החוץ עצמו ביתר הופעותיו והכרזותיו.

אמנם השתמש גם ראש הממשלה, בראיונו האחרון, בכלל שנקבע: "קווי הפסקת-האש הנוכחיים לא יומרו אלא בגבולות בטוחים ומוסכמים כחלק משלום סופי ובר-קיימא". אלא מהפרטים שבאו בצדו של כלל זה אין אחר דן אלא כעין הפרטים שיצאו ללמד על הכלל כולו. וכאן הטעות במלוא חומרתה.

דבר אין לי נגד זה שראש הממשלה אימץ לעצמו אימרת-כנף של קודמו: "אני מוכן לטוס מחר לקהיר", או: "אני מוכן להפיגש עמו בכל מקום ובכל זמן". אמירה זו איננה מוזיקה גם אם אין היא מקורית. אולם, מה פירוש ההכרזה: "אם אל-פתח" ירצה לדבר עמנו במישורים — לא נאמר: "לא"? האומנם זהו הקו שלנו וזהו המעמד הניתן על-ידינו לחבלנים, לתוקפי ישובינו בחשכת הלילה ולרוצחי ילדינו? אני שמח ששר הבטחון הכחיש בינתיים את הפירסום על הזמ-נתו כניכול לרב-המחבלים לשיחה על כוס תה. אני

מלהזכיר אותם, כי עם בוא ההכרעה בעד נסיגה משטחים, לא יוכל גח"ל לשמש בלם, היינו הך אם יהיה בתוך הממשלה ואם יהיה מחוצה לה.

רוצה אני להאמין, כי ראש הממשלה ושר החוץ לא יתנו את ידיהם ותעליהם לזכלים. רוצה אני להניח, כי השר מנחם בגין בסופו של דבר בנה על החול וכי בבוא שעת ההכרעה הגורלית יעצור הרוב בממשלה כוח, כדי להעדיף שלום של בטחון על שלום בית, ויהא זה אפילו במחיר ויתור על שטחים ביהודה ובשומרון, הניתנים עתה בשליטתנו.

עלי לקבוע, כי האופן בו הוצג בכנסת דבר נסיגתו של ראש הממשלה מן הפיסקה הנ"ל ב"גיווויק" עשוי ליצור בקרב ציבור רחב את הרשע, כי זוהי כבר הפעם השנייה, שראש הממשלה לוי אשכול מבטל את רצונו מפני איזה כלל אשר טיבו אינו ברור לי כל עיקר. לגבי דדי, אם ראש הממשלה מוחל על כבודו, - כבודו עדיין איננו מחול.

לפי עניות דעתי, התעלו ראש הממשלה ושר החוץ בהופעותיהם גם בארץ וגם לפני עתונאי-חוץ למדרגה של מנהיגות. הם ידעו לחתוך באומץ את הקשר הגורדי ולא גרתעו מלקרוא את הילד בשמו. לפי טעמי היה זה דבר בעתו, שכן השעה מתקרבת ואולי כבר מתדפקת על השערה.

נמצאו עוררין מבחוץ ומבפנים על ראיונו של ראש הממשלה ב"גיווויק". לא ייפלא כלל, אם אנסה אף אנוכי לגלות צבע משלי בעניין זה. נמצאים אנו עדיין בימי ההרצה של המערך. בתוכו מייצג אנו מפלגה אשר בדין אומרת לשמור על עצמאותה הרעיונית. רוצה אני לקבוע, כי בתוך הבית הזה מייצגים אנו חלק, אשר מתייצב מאחורי מדיניותה המוצהרת של הממשלה, ששר החוץ הוא מבטאה הנאמן. אם כי לא בכל מזהים את עם הניסוחים שהוא משמיע, ברור מכל מזהים, כי מבחינה מהותית הגנו תומכים במדיניותו. סבורים אנו, כי תפקידה הראשי של מדיניות-החוץ שלנו חייב להתבטא בחתירה בלתי-נלאית לשלום יציב בגבולות בטחון מוסכמים. הנה משום-מה הסכימו נציגינו בא"ם לראות בהחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 יסוד יבסיס למשא ומתן על הסדר של שלום באזורנו. מדיניות זו, המיוצגת בכשרון רב על-ידי שר החוץ, היא שהשכילה לסכל את המיוזמה המשולבת הערבית-הרוסית-הצרפתית לכפות עלינו נסיגה ללא תנאי.

רבותי חברי הכנסת, היו שתי הכרעות גורליות של ממשלת ישראל, אשר מנעו את אויבנו מלכפות עלינו נסיגה ללא תנאי אל גבולות ה-4 ביוני 1967, כפי שנאלצנו לפנות את חצי האי-סיני ואת רצועת עזה ולסגת בשנת 1956, בעקבות לחצן המשותף של ברית-המועצות וארצות-הברית.

ההכרעה הראשונה שמנעה את בידודנו נפלה עוד ערב מלחמת ששת הימים, כאשר החליטה הממשלה להיענות לבקשת הנשיא ג'ונסון והסכימה להעניק שהות מסויימת לארצות-הברית ולמדינות אחרות. למען ינסו לפתוח את מצרי טיראן בדרך משלהם. ההכרעה השנייה שמנעה את נסיגתנו הטוטאלית נתקבלה אחרי מלחמת ששת הימים, כאשר החליטה הממשלה להביע את נכונותה לראות בהחלטת מועצת הבטחון של נובמבר

המאוחדת. הרעיון של הרחקת הגבול ב-20 - 25 ק"מ מנבולו הקודם איננו מזעזע עוד ואיננו צורם עוד אפילו את גדולי אויבנו, כשנחה עליהם רוח של שיחה שקטה ועניינית.

חוששני, שאנו נבהלים יתר על המידה מצל עצמנו, ובטרם עת ירדה עלינו אימתה של הבעיה הדמוגרפית, שהצגתה סולפה וגם פתרונה אינו מעבר לתחום יכלתנו. שנה וחה אנו עומדים בגבולות הפסקת האש ונעמוד בהם עד יושג חוזה של שלום אמיתי ויציב. רק רושם ההסכנות לגבי הישארותנו בשטחי ארצנו ההיסטוריות המשוחחרים - ערש הולדת האומה והתה - וואי-הוודאות בעמידתנו מגיבירים את התסיסה כאוכלוסיה הערבית. נוסח בהיר ומוחלט ישמש בלם לחתרנות ומרי.

שנה וחצי עמדנו בכל המערכות המדיניות הכבדות בלי שהובסנו. אך תמימות יתירה היא להניח, כי יחול שינוי יסודי ביחסה של ארצות-הברית לבעייתנו. מדיניות אינה נקבעת לפי נטיות אישיות, סימפתיות, ואגטי-פתיית. היא בנויה על מערכת אינטרסים. האינטרס המערבי באזור, ובראש וראשונה האינטרס האמריקני, גורם הבטחת קיומה של מדינת ישראל כמדינה חזקה ומתפתחת. מכאן, שאין לחשוש לבגידת ירידים וללחצים שלא נוכל לעמוד בפניהם. פנינו לשלום קבוע וצודק, וידועה ברבים נכונותנו לקרבות כדי להשיג, אולם מדיניותנו הגבוהה והאמיצה רק היא תסכל כל נסיון של דחייית פתרון, שאין עמו לא צדק ולא שלום בר-קיימא.

היו"ר מ. סרדינס :
 רשות הדיבור לחבר הכנסת יערי.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם) :
 כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. דברי מוקדשים להערכת מדיניות הממשלה, המיוצגת על-ידי שר החוץ מר אבן. רק לפני ימים מספר נתקיים מעל במה זו ויכוח, אשר הוקדש לבידוד פרטי הראיון, שהעניק ראש הממשלה לשבועון האמריקני "גיווויק". הדברים משוחזרים עד כדי כך, שלא אוכל לעבור לעניינים אחרים, מבלי להעיר הערות בשולי משבר זוטא זה. לכאורה חזר בו ראש הממשלה מפיסקה מסויימת בראיון הנ"ל, שמדובר היה בה נכונותנו לסגת משטחים ביהודה ובשומרון, על מנת לזכות בשלום אמת ובגבולות מוסכמים ובטוחים. למראית-עין יש בכך משום מתן סיפוק לחברי גח"ל בממשלת הליכוד הלאומי ולכל אלה, אשר מפארים ומרוממים את המדיניות של "אף לא שעל אדמה". נציגו כמעט כל המפלגות, הנוטלות חלק בממשלה, עלו לרגל אל מר בגין, בכדי לפייסו ולשדלו. הוא התפייס, וכדי להצדיק לפני עמיתיו את הישארותה של גח"ל בממשלה, ביקש להציג את עלית הרגל אליו כמעין הליכה לקאנוסה וראה בה מעין הוכחה, כי הרוב בממשלה אינו מוכן לוותר על שטחים ביהודה ובשומרון תמורת הסכם שלום יציב. אני בהזדמנות זו לציין, כי ראש הממשלה הקודם, דוד בן-גוריון, הוא המרחיק עכשיו לכת מכולנו בנכונות לסגת תמורת הסכם שלום. ויהיו אשר יהיו המניעים לעלית הרגל של שר הבטחון אל הכינוס של מרכזי גח"ל, הרי לפי מה שהוצג ב"מעריב", הוא לא נרתע

מות יכרע תוך השנה הקרובה בגורל אזורנו. כרוב צביעותו אין הוא מדבר על כפיית הר כניגות. הוא מסתפק בדרישה לפיקוח המעצמות על הביצוע. אם גם נניח, כי הוא מפרז, ואולי אפילו שוגה באשליות, גם אז לא יימצא ברידת בארצנו, אשר יוכל להתעלם מן האפשרות של לחצים כבדים מצד הממשל החדש בוויינגטון ואשר יוכל להתחמק מתשובה, כאשר ישאלונו כמו שהתחילו לשאול בימי הנשיא ג'ונסון *What kind of Israel do you want*. מתקבל הרושם, כי הן שר החוץ והן ראש הממשלה חשו, כי אכן שעת ההכרעה קרבה ובאה וגמרו אומר לגלות יותר מנפח. בכל זאת, על אף הודותינו עם גישתם, עלינו לציין, כי לא כל פרט מהופעותיהם האחרונות מוסבר לנו די הצורך. לא מחוור לנו, למשל, על שום מה שכחו שניהם את רצועת עזה בהצהרותיהם. כן לא מובנת לי שתיקתו של ראש הממשלה בדבר פירוז חצי האי סיני. יש פרט שלישי שאינו מחוור לי - כוונתי להגדרת נהר ירדן כגבולה הבטחוני של מדינת ישראל. אם הכוונה היא לפירוז הגדה המערבית, או להבטחת ראשי-גשר בטחוניים מדרום ומצפון לירדן, מבלי לפגוע ברציפות הטריטוריאלית בין שתי הגדות - אזי ניחא לי. אולם, אילו היתה הכוונה - ואיני מוכן להניח זאת מראש - להמיר את ההיאחזויות הצבאיות בהתנהלות של קבע וביצירת עובדות מוגמרות לפני בוא השלום, כי אז הייתי רואה בכך שגיאה חמורה. אילו באמת נתקבלה הכרעה מעין זאת, אזי היתה היא סותרת את מדיניותה המוצהרת של ממשלת ישראל, הגורסת חתימה לגבולות לא בעבר להחזיק אלא גם מוסכמים.

הגיעה השעה להסיר את הלוט שלישים קץ לסודיות האופפת את עמדתנו בכל הנוגע לטיב הגבולות המוסכמים והבטוחים. אין אנו תובעים לומר כבר עכשיו, מהי העמדה האולטימטיבית והאחרונה שנגי, ומהו המינימום שלא נוותר עליו. אולם משחק זה של יונים המופיעים כניצים, ואף להיפך, מוכרח פעם להיגמר. מוטב שנסיים אותו מרצוננו אנו, כי אם יסתיים מחמת לחצים חיצוניים, אזי יהיה זה בתנאים הרבה יותר גרועים, הריני קורא לשר החוץ מעל במה זו, שלא יחשה ויוסיף להתייצב באומץ מאחורי התביעה לגבולות מוסכמים, אשר יבטיחו לנו מקסימום הבטחון האפשרי.

ולסיום - דברי נועדו לחזק את די מבצעי מדיניותנו המוצהרת. מלאכה זו אמנם לא פעם כפויית טובה היא, אבל עמנו עם חכם ונבון הנהו. שבע נסיון ויסורים הוא ואין הוא עשוי להתפתות בקלות. עמנו צמא לשלום של בטחון - אפילו לא יהא זה שלום של אחרית הימים ולא יהא זה בטחון מושלם. אם אי-פעם תגיע לאזוני של העם הזה בשורת שלום מעין זה, אזי מובטחני, כי בכל נפשו ובכל מאורו ייצמד אליו.

כבוד שר החוץ, בטח נא בעם הזה ועשה את מלאכתך ללא רתיעה.

הי"ד מ. סרדינס:

המשך הדיון על תקציב משרד החוץ בישיבה שתתקיים מחר בשעה 11.30. ישיבה זו נעולה.

1967 משום בסיס להסדר שלום, אשר יבטיח לנו גבולות בטוחים ומוסכמים וכינון של שלום ברי-קיימא. מעו אני לומר, כי רק הודות לכך, שראש הממשלה השכיל ערב מלחמת ששת הימים ללכד מסביבו את הדוב המכריע בממשלה ובעם, על-מנת לבצע מדיניות של כיבוש-היצר ושל תיאום צעירנו עם אלה של המדינות הידידותיות, הצלחנו למנוע את קבלת ההצעה המשולבת הערבית-הרוסית-הצרפתית, שביקשה להחזיר רנו ללא תנאי אל גבולות ה-4 ביוני 1967. אילו נכנע אז ראש הממשלה ללחציהם של אלה, שלא היו מוכ-נים לנהוג מידה של ריסון עצמי, כי אז היינו עתה שרויים בבידוד מוחלט בזירה הבין-לאומית. אילו נכנע אז ראש הממשלה לחוגים אלה, אזי לא היינו צריכים כלל להמתין למדיניות של ממשל חדש, שכן הנשיא ג'ונסון עצמו עלול היה לנהוג בנו כמו שנהגו בנו ב-1956 הנשיא איזנהאור והמארשל בולגין, ואל נא נשכח, כי אז נסוגונו יחד עם צרפת ובריטניה, ואילו עכשיו נמצאת גם צרפת במחנה אחד עם ידידי ארצנו.

ישנם בתוכנו, אשר מנסים להוסיף לעצמם מידה גדושה של קוראז' ובטחון עצמי והם מסתייעים באמי-דה, שאם איני טועה, הוטבעה על-ידי חברי-הכנסת דוד בן-גוריון. אמירה זו גורסת, כי "לא חשוב מה שיגידו הגויים, חשוב מה יעשו היהודים". ידוע היטב, כי דווקא ממצאי הפתגם היה בשעת מבחן רגיש מאין כמוהו לאשר יגידו הגויים. דוגמה למופת עשוי לשמש אותו רגע בשנת 1956, כאשר הוא בא לצוות על נסיגה טוטאלית מחצי האי סיני ומרצועת עזה. זה קרה ימים ספורים אחרי נאומו הקודם בכנסת, בו בישר את הקמת מלכות ישראל השלישית, שתכלול את הר סיני ואת מצרי שלמה. איתן אני בדעתך, כי רק בזכות שתי הכ-דעות של ממשלת ישראל, שהוכרתי לעיל, ניתן עדיין לאלה, אשר רוממות שלמות הארץ בגרונו, להוסיף ולהתהלל כמפתחים.

כאשר נסוגונו בשנת 1956 מחצי האי סיני ומרצועת עזה, כיהן שר הבטחון הנוכחי כרמטכ"ל. עובדה היא, כי הוא ביצע אף את הנסיגה כדת וכדין וכבש את מורת-רוחו בלבו. הייתי מאחל לעצמי ולכולנו, שאם תבוא השעה ויהיה עלינו לסגת - לא נסיגה טוטאלית כמו אחרי מיבצע סיני, כי אם נסיגה חלקית אל גבולות בטוחים ומוסכמים - יגלה אז שר הבטחון כלפי ראש הממשלה הנוכחי אותה מידה של לויאליות שהבגין כלפי ראש הממשלה הקודם. הייתי מאחל לכולנו, כי בנסיבות מעין אלו ידע הוא לגלות אותו חלק מאישיותו, אשר בא לידי ביטוי בראיון בטלוויזיה האמריקנית, כאשר הדגיש באזני הקהל בארצות-הברית, כי למען השלום יהיה הוא מוכן לסגת משטחים הרבה.

אין אנו מעוניינים בפירוקה של ממשלת הליכוד הלאומי, אך ברור לנו כי ממשמש ובא הרגע, כאשר יהיה עלינו לבחור בין מאבק על שלום לבין שלום בית. אמנם יש פיקחים, אשר נרתעים מלחנות דעת ברורה בשנת בחירות, אולם קורה לא פעם ואת התא-ריכים קובעים הגויים וזוהי הגה למשל מצהיר שר החוץ הצרפתי, מר דלא, כי כינוס ארבע המעצ-